

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В
ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ

Дипломна робота

Рівень вищої освіти –другий (магістерський)

Виконала:

студентка 6 курсу, групи 610

спеціальності «Початкова освіта»

БІДЯК МАРІНА ВІТАЛІЇВНА

Керівник: кандидат педагогічних наук,

доцент Богданюк Антоніна Миколаївна

До захисту допущено

на засіданні кафедри

протокол №__ від __ листопада 2023р

Завідувач кафедрою _____ проф. Романюк С.З.

ЧЕРНІВЦІ – 2023

АНОТАЦІЯ

Бідяк М.В. Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів в позакласній роботі. – Рукопис. Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 013 Початкова освіта. – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. – Чернівці, 2023. – 96 с.

Магістерська робота присвячена теоретичному аналізу та практичному дослідженню питання розвитку пізнавального інтересу молодших школярів у позакласній роботі. Для досягнення поставленої мети в першому розділі було визначено сутність, зміст та нормативне поле проблеми розвитку пізнавального інтересу молодших школярів, досліджено розвиток педагогічної думки питання, здійснено аналіз сучасного стану розвитку пізнавального інтересу молодших школярів в позакласній роботі. В другому розділі було проведено констатуючий етап дослідження, а саме: підбрано засоби діагностики, визначено критерії, показники та рівні сформованості пізнавального інтересу молодших школярів. Даний етап сприяв розробці освітньої програми курсу позаурочної діяльності «Розвиток пізнавальних здібностей «Ерудит» задля формування пізнавального інтересу в молодших школярів.

Використовуючи блок курсу «Ерудит» було організовано позаурочну проєктну діяльність молодших школярів 3 класу. Після цього був проведений ще один етап, де учні повторно проходили діагностики розвитку пізнавального інтересу. На практиці були зафіксовані позитивні зміни, більшість дітей отримали кращі показники рівня сформованості пізнавального інтересу, з низького до середнього та високого.

Ключові слова (6): пізнання, інтерес, позакласна діяльність, позаурочна діяльність, пізнавальний інтерес, проєкт.

Bidiak M.V. The development of cognitive interest in extracurricular activities among elementary school students.– Manuscript Master's Degree Program for Master's Degree in Specialty 013 Primary Education. – Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. – Chernivtsi, 2023. – 96 p.

The master's thesis is dedicated to the theoretical analysis and practical investigation of the development of cognitive interest in extracurricular activities among elementary school students. To achieve the set goal, the first chapter defined the essence, content, and regulatory framework of the problem of developing cognitive interest in elementary school students. The development of pedagogical thought on the issue was examined, and an analysis of the current state of the development of cognitive interest in extracurricular activities among elementary school students was conducted. The second chapter consisted of the identifying stage of the research, namely: selection of diagnostic tools, determination of criteria, indicators, and levels of the formation of cognitive interest in elementary school students.

This stage contributed to the development of the educational program for the extracurricular activity course "Development of Cognitive Abilities 'Erudite'" aimed at fostering cognitive interest in primary school students. Using the "Erudite" course module, extracurricular project activities were organized for third-grade students. After that, another stage was conducted where students underwent diagnostic testing of their cognitive interest development again. Positive changes were observed in practice, with the majority of children showing improved levels of cognitive interest, ranging from low to medium and high.

Keywords (6): knowledge, curiosity, extracurricular activities, outside of class activities, cognitive interest, project.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ.....	10
1.1 Пізнавальний інтерес: сутність поняття, ознаки, структура.....	10
1.2 Формування пізнавального інтересу у молодших школярів.....	22
1.3 Поняття та види позакласної роботи	30
1.4 Роль позакласної роботи у формуванні пізнавального інтересу молодших школярів.....	34
<i>Висновки до розділу 1 .....</i>	<i>42</i>
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЙОГО РОЗВИТКУ В ПОЗАКЛАСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	45
2.1 Матеріали та методи дослідження рівня пізнавального інтересу молодших школярів.....	45
2.2 Результати дослідження рівня пізнавального інтересу молодших школярів.....	49
2.3 Програма підвищення рівня пізнавального інтересу молодших школярів методами позакласної роботи.....	55
2.4 Ефективність програми підвищення рівня пізнавального інтересу молодших школярів методами позакласної роботи.....	65
<i>Висновки до розділу 2 .....</i>	<i>68</i>
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена активними інноваційними процесами в соціально-економічній і політичній сферах суспільства, що поставили систему освіти перед необхідністю перегляду традиційних підходів до навчання і виховання школярів.

Національна доктрина освіти в Україні як одним з найважливіших завдань визначає «безперервність освіти впродовж усього життя людини», яку розглядають не тільки як захід держави для забезпечення розвитку матеріального виробництва, а й як можливість для людини вільно обирати шлях свого розвитку, життя, творчості, самоствердження.

У зв'язку з цим кожному людину, яка вступає в життя, слід насамперед навчити вчитися, прищеплювати їй інтерес до знань. Однак викликати в дорослої людини стійку потребу безперервно вчитися важко, якщо не закладати і цілеспрямовано не формувати основи цієї потреби протягом її шкільних років.

Тому особливо важливо в початковій школі сформувати в учнів інтерес до процесу пізнання, до способів пошуку інформації, її засвоєння, переробки та застосування.

Аналіз наявних наукових розробок за наявності різноманітних підходів засвідчує, що за сучасних умов навчання актуальним стає переосмислення змісту, методів і форм роботи вчителя з молодшими школярами, яке повинно бути спрямоване на підвищення ступеня їхньої пізнавальної самостійності, довільності поведінки та творчої проектної діяльності, на формування суб'єктів педагогічної взаємодії.

Проблема формування пізнавальних інтересів школярів давно і продуктивно розробляється в психології та педагогіці. Учені зверталися до

виявлення психологічних закономірностей пізнавальних інтересів (А. Дістервег, Я.А. Коменський, І.Г. Песталоцці, В.А. Сухомлинський, К.Д. Ушинський, О.Я. Савченко, Л.А. Шушора), до зв'язку інтересів і потреб (Б.Н. Бібік), здібностей дитини (О.В. Киричук, А.Я. Савченко).

Способи формування пізнавального інтересу з урахуванням вікових особливостей учнів і можливостей змісту навчальних предметів досліджували О.І. Вишневський, Ю.З. Гільбух, І.М. Гутник, С.Д. Максименко, С.М. Мартиненко, В.Л. Поліщук та ін.

Визначилися встановлені уявлення про характер і динаміку розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів залежно від умов навчання, професійної позиції педагога (Я.П. Кодлюк, О.Я. Савченко).

Розвиток пізнавального інтересу, як складного особистісного утворення, відбувається поступово, у діяльності, що має практичну спрямованість, що дає змогу дитині увійти в проблемну ситуацію. Така діяльність, надаючи можливість отримувати, синтезувати, комбінувати, активно використовувати знання, є позакласна діяльність.

Дослідження за останні роки свідчать про те, що дослідники звертаються до проблеми формування пізнавальних інтересів молодших школярів у проектній діяльності в позаурочний час, у навчально-виховному процесі школи на основі побудови навчального процесу молодших школярів у формі творчої пізнавальної діяльності, у процесі особистісно орієнтованого навчання.

Таким чином, різні аспекти позаурочної діяльності школярів розглянуті в психолого-педагогічній науці та практиці досить ґрунтовно, проте не розглянуті питання щодо змісту навчального матеріалу, що впливають на розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів у позаурочній діяльності, не

конкретизовано критеріїв, принципів добору та умов застосування такого матеріалу в початковій школі.

Недостатня теоретична розробленість проблеми формування пізнавальних інтересів молодших школярів у позаурочній діяльності, а також труднощі в практичній діяльності вчителів початкової школи в цьому напрямі визначили вибір галузі наукових досліджень.

Сьогодні, коли в початковому навчанні суттєве місце відводиться розвитку пізнавального інтересу учнів, необхідно конкретизувати способи організації творчої діяльності молодших школярів, визначити педагогічні умови розвитку пізнавальних інтересів у позаурочній діяльності молодших школярів.

Це підтверджує актуальність проблеми, поставленої в дослідженні, її теоретико-прикладне значення.

Проведений аналіз навчально-методичної та наукової літератури з проблеми дослідження дозволив виокремити такі **суперечності**:

- на педагогічному рівні: між соціальними вимогами системи освіти та недостатньою зацікавленістю школярів у позаурочній діяльності в початковій школі;

- на науково-педагогічному рівні: між необхідністю формування пізнавального інтересу в молодших школярів і недостатньою розробленістю та систематизованістю теоретичного матеріалу щодо їх формування;

- на науково-методичному рівні: між необхідністю використання позаурочної діяльності в навчанні та недостатнім методичним супроводом цього процесу, який включено в освітню діяльність.

Мета дослідження: довести можливість застосування позаурочної діяльності як засобу розвитку пізнавального інтересу в молодших школярів.

Виходячи з поставленої мети, визначено **завдання дослідження:**

1. Охарактеризувати пізнавальний інтерес, його психолого-педагогічну структуру.
2. Розглянути особливості формування пізнавального інтересу у дітей молодшого шкільного віку.
- 3 Охарактеризувати види позаурочної діяльності та її вплив на формування пізнавального інтересу молодших школярів.
4. Підібрати засоби діагностики, визначити критерії, показники та рівні сформованості пізнавального інтересу молодших школярів.
5. Розробити програму підвищення рівня пізнавального інтересу молодших школярів методами позакласної роботи та перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження: пізнавальний інтерес молодших школярів.

Предмет дослідження: використання позаурочної діяльності як засобу розвитку пізнавального інтересу в молодших школярів.

В основу дослідження було покладено гіпотезу: проєктна діяльність, як вид позаурочної діяльності має більший потенціал у формуванні пізнавального інтересу в молодших школярів за дотримання таких умов: етапності проєктної діяльності, співробітництва учня та педагога під час розв'язання різноманітних завдань, застосування діяльнісного, культурологічного підходів, вікових та індивідуальних особливостей дітей молодшого шкільного віку.

Як методи дослідження в роботі використовувалися такі:

- теоретичні: порівняльно-зіставний аналіз; вивчення й узагальнення передового педагогічного досвіду;
- експериментальні: педагогічний експеримент, спостереження; анкетування.
- статистичні: кількісний і якісний аналіз даних, отриманих під час наукового дослідження.

Теоретична значущість дослідження полягає в такому: розкрито теоретичне підґрунтя організації позаурочної діяльності дітей молодшого шкільного віку з урахуванням діяльнісного, культурологічного підходів, вікових та індивідуальних особливостей дітей молодшого шкільного віку, з опорою на змістовну взаємодію дорослого і дитини, за умови посилення активності самої дитини в цій взаємодії; виокремлено показники та визначено рівні розвитку в молодших школярів пізнавального інтересу.

Практична значущість дослідження полягає в можливості використання досвіду, описаного в цій роботі, для формування пізнавального інтересу у дітей молодшого шкільного віку.

Структура роботи: Робота містить вступ, три розділи, список використаних джерел, додатки. Текст роботи ілюстровано таблицями, рисунками та додатками.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ

1.1. Пізнавальний інтерес: сутність поняття, ознаки, структура

Як відомо, інтерес завжди має певну предметну спрямованість. Інтереси людини різноманітні, як і світ, що оточує нас. Але з різноманіття предметів, явищ навколишнього світу в інтересі кожної особистості вибірково відбивається саме те, що значуще, важливе, цінне для самої особистості, що пов'язано з її індивідуальним досвідом і розвитком.

За предметною спрямованістю інтересів і обмежено пов'язаними з ними сферами діяльності цілком правомірно розрізняти інтереси художні, спортивні, технічні, пізнавальні тощо.

Особливою і важливою сферою феномена «інтерес» визначається пізнавальний інтерес у навчальній діяльності. Предметом пізнавального інтересу виступає значна властивість людини пізнавати навколишній світ не тільки з метою біологічного та соціального орієнтування [10]. Це суттєве ставлення людини до світу, яке виражається в прагненні проникати в його різноманіття, відображати у свідомості сутнісні його сторони, причинно-наслідкові зв'язки, закономірності, суперечливість. Таким чином, предмет пізнавального інтересу прямо вказує на необхідність взаємодії з навколишнім світом як умову існування пізнавального інтересу людини.

Пізнавальний інтерес низка вчених визначають як ставлення до предмета або діяльності. Але це ставлення відрізняється від інших видів стосунків особистості і, зокрема, від загального позитивного ставлення до предмета. Специфіка інтересу в його особливій емоційно-пізнавальній стороні, яка характеризується в людини спонуканням питань, активністю, прагненням до діяльності.

Ця ідея простежується в дослідженнях Н.М. Бібік. Вона визначає пізнавальний інтерес як активне емоційно-пізнавальне ставлення людини до світу [8]. Н.М Бібік виокремлює два рівні інтересу: ситуативний (епізодичний) та ініціативний.

Ситуативний інтерес є наслідком переживання ставлення до предмета в даний момент. Він нестійкий і зникає одночасно з припиненням відповідної діяльності. Результат впливу такого інтересу – нульовий.

Другий рівень інтересу (ініціативний) є наслідком прагнення до активного пошуку джерела задоволення. Він вирізняється стійкістю, не зникає за відсутності цікавого предмета. Його вплив на дитину полягає в тому, що пізнання із засобу стає метою діяльності.

У процесі розвитку необхідно прагнути до становлення другого рівня інтересу. Найважливіший принциповий момент тут у тому, що інтерес наростає у зв'язку із задоволенням. Засобом задоволення пізнавального інтересу є нове знання, нова інформація.

Отримання нового знання не гасить інтерес, а, навпаки, посилює його. У своїй розвиненій формі він стає ненасиченим – чим більше людина дізнається, тим більше їй цікаво і хочеться знати. У цьому сенсі (як і в багатьох інших відношеннях) пізнавальний інтерес принципово відрізняється від інших біологічних інтересів. Справжній пізнавальний інтерес неможливо задовольнити: він безмежний, як безмежне самопізнання [8].

Своєрідність пізнавального інтересу полягає в складному пізнавальному ставленні до світу предметів, явищ, знань про них, до наукових галузей, що їх вивчають. Це ставлення виражається в глибокому вивченні, у постійному і самостійному добуванні знань у галузі, що цікавить, в активному і діяльному придбанні необхідних для цього способів, у наполегливому подоланні

труднощів, що лежать на шляху оволодіння знаннями та способами їх отримання.

Інакше кажучи, інтерес як ставлення виступає лише на початковій стадії свого розвитку. У подальшому, за сприятливих умов, емоційне ставлення переростає в спрямованість особистості, тобто визначає її життєву орієнтацію. За наявності емоційно-пізнавальної спрямованості людина постійно прагне не тільки займатися певною діяльністю, а й безпосередньо пізнавати її тонкощі, вдосконалюватися у сфері цієї діяльності. Спрямованість ніби стає «другою природою людини», справою її життя.

Пізнавальний інтерес може набути характеру схильності, якщо людина посилено і постійно займається певним видом діяльності, віддає перевагу цьому виду діяльності перед іншими, якщо, нарешті, вона пов'язує з нею життєві плани. А. Кульчицька стверджує, що інтерес рівнозначний поняттю схильності: «Інтерес - це схильність звертати увагу на певні об'єкти, прагнення детально з ними познайомитися» [21]. У такому разі цінність його для розвитку особистості полягає в тому, що пізнавальна діяльність у даній предметній галузі під впливом інтересу до неї активізує психічні процеси особистості, приносить їй глибоке інтелектуальне задоволення, що сприяє емоційному піднесенню. У цьому разі пізнавальний інтерес виступає як найважливіший мотив активності особистості, її пізнавальної діяльності.

Психолог Л.П. Терлецька визначає інтерес саме як активне пізнавальне ставлення, тому що за всякого інтересу людина прагне бути в центрі інформації, що накопичується. Діяльність під впливом пізнавального інтересу набуває певної спрямованості. Пізнавальний інтерес при цьому вже не потребує зовнішньої стимуляції і ніби самопідкріплюється за рахунок:

- його позитивного впливу на інші прояви особистості (увагу, мислення, пам'ять, загальну активність);

- підкріплення інтересу самим процесом пізнання і його результатами (розв'язання питань, що виникають, і виникнення нових, прояв здібностей особистості, її минулого досвіду та установок, набуття нових знань і способів пізнання);

- емоційного забарвлення розумового пошуку, у процесі якого емоції виникають під впливом «дефіциту інформації» при наявності пізнавальної потреби.

Пізнавальний інтерес має на увазі орієнтацію на певний результат. Однак орієнтація на результат задає лише напрямок руху думки. Пізнавальний інтерес, насамперед, є потреба в русі до результату, у самому процесі пізнання [31].

Інтерес формується і розвивається в діяльності, вплив на нього чинять не окремі компоненти діяльності, а вся її об'єктивно-суб'єктивна сутність (характер, процес, результат). Психічні процеси, включені в інтерес, - це не сума доданків, а особливі зв'язки, своєрідні взаємини.

Процес розвитку інтересу – це «сплав» багатьох психічних процесів, що утворюють особливий тонус діяльності, особливі стани особистості (радість від процесу навчання; прагнення заглибитися в пізнання предмета, що цікавить, пізнавальну діяльність; переживання невдач і вольові устремління до їх подолання).

Багато дослідників розглядають пізнавальний інтерес як сильний мотив навчання [9; 17; 97]. Інші ж мотиви (обов'язок, відповідальність, професійні наміри), збігаючись із метою майбутньої діяльності, визначаючи її сенс, виводять саму діяльність на інтерес [10].

Пізнавальний інтерес як мотив навчання має низку переваг порівняно з іншими мотивами: він раніше, легше і виразніше, ніж інші мотиви,

усвідомлюється учнями; його конкретність і реальність спонукань видно суб'єкту; його легше розпізнати, викликати і тим самим об'єктивувати [2].

С.М. Шустваль виокремив ознаки, що відрізняють інтерес від інших мотивів навчання [53]:

1. Пізнавальний інтерес – найбільш бажаний школярами мотив серед інших мотивів навчання.

2. Пізнавальний інтерес, як мотив навчання, раніше і більш ясно усвідомлюється школярами.

3. Пізнавальний інтерес, як мотив, має безкорисливий характер.

4. Пізнавальний інтерес, створюючи внутрішнє середовище розвитку, істотно змінює силу діяльності, впливає на її характер, перебіг, результат.

5. Пізнавальний інтерес розвивається в колі інших мотивів і взаємодіє з ними.

Інтерес, що взаємодіє з іншими мотивами, утворює поєднання, динамічну систему мотивів. Він не зникає із закінченням позначеної в часі діяльності. Виникнувши, він діє сам і відчуває на собі результати розвитку інших мотивів.

Н.М. Олесь зазначає, що для пробудження інтересу до діяльності необхідно насамперед створити мотив цієї діяльності, а потім вказати на неї як на мету, досягнення, яке спонукається мотивом. «Цікавий навчальний предмет – це і є навчальний предмет, що став сферою цілей учня у зв'язку з тим чи іншим мотивом, що спонукає його» [29]. У цьому випадку, можливо стверджувати інтерес у системі цілей навчального процесу, відбирати оптимальні засоби його формування.

Цій позиції протистоять погляди психологів, які не відносять інтерес до мотивів, вказуючи при цьому на ті чи інші відмінності в природі феноменів, що зіставляються. Н.М. Бібік, виходячи з положення про об'єктивність мотиву, включає його в характеристику інтересу як один із найсуттєвіших її компонентів [8].

Однак із цього не випливає необхідність виключення інтересу з мотиваційної системи. У цьому разі для його розвитку необхідні такі умови:

- вплив, що сприяє виникненню потреби в досягненні навчальних цілей і, тим самим, появи пізнавального інтересу;
- формування позитивного ставлення до предмета і способів діяльності, забезпечення можливості пережити успіх, радість від запланованого результату;
- така організація діяльності, за якої пізнавальний інтерес може поглибитися і розвинути поряд з іншими мотивами діяльності.

Справжній інтерес як тривалий, стійкий, дієвий стимул навчальної діяльності виникає тоді, коли школярем накопичено певний досвід, знання, навички, коли ним усвідомлено суспільно й особистісно-значущі цілі, психологічна готовність до роботи та упевненість у її успішному завершенні. Пізнавальний інтерес як внутрішній стимул і рушійна сила навчання, таким чином, проявляється як цілеспрямований психічний стан дитини, зумовлений накопиченим досвідом і знаннями, системою творчої діяльності, що дає позитивний результат. Він характеризується і як готовність до активної діяльності, що приносить задоволення.

Психолого-педагогічний аспект вивчення сутності поняття «пізнавальний інтерес» підтвердив наші припущення щодо багатоплановості та складності

досліджуваного поняття, на підставі чого ми виокремили такі напрями, що визначають пізнавальний інтерес як:

- потреба особистості;
- ставлення особистості;
- «сплав» психічних процесів;
- мотив діяльності;
- спрямованість.

Таким чином, пізнавальний інтерес – це вибіркова спрямованість особистості на предмети і явища дійсності, що характеризується постійним прагненням до пізнання, до нових, повніших і глибших, знань. Лише в тому разі, коли та чи інша галузь науки видається людині значущою і цікавою, вона з особливим захопленням займається нею, намагається глибше і ґрунтовніше вивчити всі сторони тих явищ, які пов'язані з цією галуззю знань. В інакшому разі, інтерес до предмета не може носити характеру справжньої пізнавальної спрямованості: він може бути випадковим, нестійким і поверхневим.

Пізнавальний інтерес систематично зміцнюється, розвивається і стає основою позитивного ставлення до навчання. Він має пошуковий характер. Під впливом пізнавального інтересу в учня виникають запитання, відповіді на які він сам активно шукає. При цьому пошукова діяльність школяра відбувається із захопленням, учень відчуває емоційне піднесення, радість від удачі. Пізнавальний інтерес позитивно впливає не тільки на процес і результат діяльності, а й на перебіг психічних процесів: мислення, уяви, пам'яті, уваги, які набувають особливої активності та спрямованості.

На підставі проведеного аналізу сутності поняття «пізнавальний інтерес» пропонуємо своє розуміння його структури. Відповідно до цієї структури, пізнавальний інтерес виникає як потреба в пізнанні, яка переходить у мотив, а потім – у пізнавальну спрямованість. Спрямованість поширюється на предмет, зміст і процес пізнання та реалізується в знаннях, уміннях і навичках пізнавальної діяльності. Чим вищий рівень оволодіння знаннями, уміннями та навичками, тим інтенсивніше протікає процес розвитку особистості. З іншого боку, пізнавальний інтерес як ставлення до пізнання (інтелектуальне, емоційне, вольове), удосконалюючись, сприяє руху особистості до високого рівня її цілісного розвитку.

На процес розвитку особистості, що включає її навчання і виховання, пізнавальний інтерес, зважаючи на його багатоплановість, може впливати своїми різними сторонами. Це визначається також множинністю функцій цієї категорії в процесі навчання. Так, зокрема, пізнавальний інтерес може виступати як стимул, засіб і результат навчання. В педагогічній практиці пізнавальний інтерес часто розглядають як зовнішній стимул процесів, як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів, ефективний інструмент учителя, що дає йому змогу зробити процес навчання привабливим, виділити в навчанні саме ті аспекти, які можуть привернути до себе мимовільну увагу учнів, змушують активізувати їхнє мислення, сприяють захопленій роботі над поставленим завданням.

Розгляд пізнавального інтересу як засобу навчання пов'язано з проблемою цікавості. Її роль у розвитку інтересу розкривається вже в самому визначенні цього поняття. Цікавість – це сильний засіб, що загострює всі процеси, властиві інтересу, що оголює такі сторони явищ дійсності, відображеної в науці, які без соціальних прийомів не привертають увагу людей.

Виділяють такі рівні розвитку пізнавального інтересу: потреба у враженнях (цікавість), активний пошук предмета або явища (допитливість), стійкий інтерес до пізнання або теоретичний інтерес [10].

Перший рівень – це потреба у враженнях. Це початковий рівень, свого роду фундамент пізнавального інтересу. Біологічною передумовою потреби у враженнях є орієнтовний рефлекс (рефлекс «що таке»).

Другий рівень – допитливість. На рівні допитливості з'являється інтерес не до окремого стимулу, а до об'єкта в цілому, допитливість виражається в інтересі до тих чи інших занять, у схильності до вивчення того чи іншого предмета. Однак і на цьому рівні пізнавальний інтерес має радше стихійний, ніж цілеспрямований характер. Тут емоції відсувають на другий план мету діяльності.

Третій, вищий, рівень пізнавального інтересу – рівень цілеспрямованої пізнавальної діяльності (теоретичний інтерес). Інтерес до пізнання на цьому рівні опосередковується соціально значущими цілями. Задоволення, емоційне піднесення залишаються, але тепер їхнє існування не стихійне, а пов'язане з певними цілями.

Пізнавальна діяльність у цьому разі має об'єктивно корисний результат, але суб'єктивно ця діяльність, як і раніше, має супроводжуватися позитивними емоціями і необхідністю. Цілеспрямованість надає більш зрілий характер методам і організації пізнавального процесу.

Орієнтація педагогічної діяльності на розвиток високого рівня пізнавального інтересу пов'язана не тільки з його позитивним впливом на процес навчання і цілісний розвиток особистості, а й зумовлена соціальними цілями. Цей рівень є значущим етапом для переходу на наступний щабель розвитку, де пізнавальний інтерес перетворюється на схильність до пізнання та професійний інтерес. Ця сторона розвитку набуває особливої важливості в ключі задоволення потреб сучасного суспільства у висококваліфікованих працівниках у всіх сферах суспільного життя.

Таким чином, необхідність прагнути до стійкого пізнавального інтересу в навчальній діяльності очевидна, як і значущість його ролі в процесі становлення повноцінної особистості. З цього логічно випливає необхідність виділення показників, які дадуть змогу стежити за розвитком, що відбувається.

Складність досліджуваного нами явища відбилася і в тому, що в психолого-педагогічній літературі немає єдиного підходу до виділення показників розвитку пізнавального інтересу: в одних дослідженнях ними є стійкість і обсяг інтересу, в інших – повнота усвідомленості тощо.

Пізнавальна активність – потреба розв'язувати пізнавальні задачі та необхідність застосовувати отримані знання на практиці. У процесі навчання пізнавальна активність виступає у співвіднесенні з діяльністю, виявляючись як динамічна умова її становлення, реалізації та видозміни, як властивість її власного руху [24].

Формування сутності дитячої особистості відбувається в результаті її активного самопрояву та самоствердження в діяльності, спілкуванні. Цей закон знайшов підтвердження в психології, яка встановила провідну роль діяльності, особливо педагогічно організованої, у становленні психічних процесів, властивостей і якостей дитячої особистості [37].

Навіть найменша дитина проявляє себе як активна істота. Вона висуває вимоги до дорослих, однолітків, висловлює своє ставлення до людей, предметів. Надалі під впливом середовища, навчання, виховання активність може як підвищуватися, так і знижуватися.

Сама по собі діяльність ще не передбачає активність, оскільки людина може працювати і без бажання, настрою та інтересу. Така діяльність механічна і не слід розраховувати на її участь у особистісному розвитку, зокрема й розвитку пізнавального інтересу.

Розвиток інтересу в навчанні, який нас цікавить, забезпечується тільки активною, емоційно забарвленою діяльністю, в яку дитина вкладає всю душу, в якій повністю реалізує свої можливості, виражає себе як особистість.

Активність у навчанні дає змогу школяреві швидше й успішніше опанувати соціальний досвід, розвиває комунікативні здібності, формує ставлення до навколишньої дійсності. Пізнавальний інтерес багатьма дослідниками визначався як особливе емоційно-позитивне ставлення. Це ставлення і буде розвиватися в результаті активності. Пізнавальна активність забезпечує інтелектуальний розвиток дитини. Для неї характерна не тільки потреба розв'язувати пізнавальні задачі, а й необхідність на практиці застосовувати отримані знання, що також можна віднести до царини існування пізнавального інтересу [14].

Усі прояви активності мають одне й те саме джерело виникнення – потреби, що об'єднує їх з інтересами. Активність особистості має вибірковий характер. Її розвиток відбувається під впливом не будь-яких, не всяких впливів, а головним чином тих із них, які виражають потреби самої людини, звернені до її особистості, спираються на її власне ставлення до дійсності.

Активність особистості не тільки передумова, а й результат розвитку пізнавального інтересу. Розвиток досягає мети, коли особистість стає активною, ініціативною, творчою, такою, що приносить радість собі і людям. Цим ми будемо керуватися, приймаючи пізнавальну активність як показник розвитку пізнавального інтересу молодших школярів.

На підставі вивчення цього поняття і його прояву в навчальній діяльності як критерії пізнавальної активності учнів було обрано такі:

- пошукова спрямованість у процесі навчальної діяльності;

- прагнення долати труднощі;

- прагнення задовольнити пізнавальні потреби за допомогою додаткових джерел;

- емоційне піднесення пізнавальної діяльності.

Пізнавальну самостійність розглядають як властивість особистості, що характеризується її прагненням і вмінням без сторонньої допомоги опанувати знання і способи діяльності [24]. Ці ж характеристики відзначали, розкриваючи сутність поняття «пізнавальний інтерес». Але не всяка самостійна робота може забезпечити розвиток інтересу в навчанні, а лише та, яка передбачає творчу та інтелектуальну самостійність. інтелектуальну самостійність. Самостійність на основі простого відтворення готових моделей не становить цінності для особистісного розвитку. Інтерес і захоплення народжуються в роздумах, суперечках, пошуках джерел для виконання завдання, що будить думку, приводить у рух усі внутрішні імпульси душі.

Критеріями пізнавальної самостійності на основі теоретичного аналізу проблеми виокремлюють:

- прагнення та вміння самостійно мислити;

- здатність орієнтуватися в новій ситуації, знайти підхід до розв'язання нового завдання;

- незалежність власних суджень;

- здатність долати труднощі без сторонньої допомоги.

Як третю складову розвитку пізнавального інтересу пізнавального інтересу виокремлюють навченість із предмету. Навченість буде розглядатися

як досягнутий рівень реалізації наміченої мети. Навченість, як рушійна сила і показник розвитку пізнавального інтересу школярів, має підстави тільки в тому разі, якщо передбачає не просто виконання стандарту завдань, визначеного міністерством освіти. Успішне виконання належного обсягу завдань може бути зумовлене низкою причин і не обов'язково ґрунтується на існуванні в дітей пізнавального інтересу.

Справді, якщо дитина має інтерес до предмета, то оволодіння ним буде більш продуктивним, стануть більш зрозумілими взаємозв'язки між явищами, з'явиться прагнення до отримання позитивного результату, зміниться характер мотивів і потреб. Однак успішне навчання може залежати і від інших причин, наприклад, почуття відповідальності.

Таким чином, у навчальній діяльності пізнавальний інтерес виступає в багатоплановій ролі: як засіб, сильний мотив окремих навчальних дій школяра і вчення загалом, і як результат навчання; як риса особистості, що сприяє її спрямованості. Як і будь-яка інша властивість особистості пізнавальний інтерес розвивається в діяльності, в тісному зв'язку з іншими потребами і мотивами.

Інтерес – природний двигун дитячої поведінки, він є вірним вираженням інстинктивного прагнення, вказівкою на те, що діяльність дитини збігається з її органічними потребами. Як показники розвитку пізнавального інтересу в навчальній діяльності можна визначити пізнавальну самостійність, пізнавальну активність і навченість із предмета.

1.2. Формування пізнавального інтересу у молодших школярів

Межі молодшого шкільного віку варіюються від п'яти-шести років до дев'яти-десяти років, їх уточнення залежать від вступу дитини до школи [3].

Згідно з періодизацією Д.Б. Ельконіна, провідною діяльністю дітей молодшого шкільного віку є навчальна діяльність, спрямована на формування в дитини понять, умінь, навичок і практичних способів дій [5].

Молодший шкільний вік характеризується своїми психофізіологічними новоутвореннями. У дитини, яка прийшла вперше до школи, спостерігається розрив між наявними знаннями та вимогами, що висуваються в школі, до пам'яті, мислення, мовлення. І саме цей факт стає рушійною силою розвитку.

У дітей молодшого шкільного віку переважає наочно-образний тип мислення. Такий тип мислення означає, що діти краще запам'ятовують конкретну інформацію, події, образи, предмети. Важливо зазначити, що діти молодшого шкільного віку без смислового розуміння більше схильні до механічного запам'ятовування визначень, описів чи роз'яснень. Така інформація, як правило, недовго залишається в пам'яті дитини. Тому в першому-другому класі навчальна діяльність будується переважно з наочним матеріалом. Далі обсяг наочних матеріалів на уроках зменшується.

Мислення і мовлення взаємопов'язані. У молодших класах обсяг активного словникового запасу збільшується до 7 тисяч слів. Головним показником розвитку мовлення стає - контекстне мовлення [7].

Під впливом навчальної діяльності відбувається перехід від пізнання зовнішніх сторін явищ до пізнання сутності. Мислення починає відображати ознаки, властивості явищ і предметів, що дає змогу дитині робити перші висновки, узагальнення, укладення [13].

Слід враховувати, що в дітей молодшого шкільного віку спостерігається слабка довільна увага. Через свої вікові особливості в дитини обмежена можливість контролю уваги, більше переважає мимовільна увага. Для підтримки інтересу педагогу необхідно застосовувати такий прийом, як

«близька мотивація». Як правило, за наявності «близької мотивації» учні молодших класів більш зосереджені на навчальній діяльності. До такої мотивації можна віднести: бажання отримати гарну оцінку, заслужити похвалу педагога, висловитися перед іншими учнями тощо [17].

Сприйняття в молодшому шкільному віці вирізняється нестійкістю, але водночас допитливістю і гостротою. У дітей до початку молодшого шкільного віку вже досить добре розвинене сприйняття, діти добре розрізняють предмети за формою, кольором і величиною. Однак у першому-другому класі воно ще недосконале, діти можуть припускатися помилок під час порівняння подібних предметів. До кінця молодшого шкільного віку сприйняття дітей стає більш аналітичним [10].

Ще однією віковою особливістю дітей молодшого шкільного віку є недостатній рівень сформованості волі. Дитина за першої невдачі може опустити руки, розчаруватися, припинити спроби домагатися наміченої мети, можуть спостерігатися такі прояви, як упертість і примхливість.

Діти молодшого шкільного віку дуже емоційні. У цьому віці діти ще не вміють керувати своїми емоціями, стримувати почуття і контролювати їхні зовнішні прояви. Такий стан пояснюється недостатнім рівнем розвитку гальмівних процесів [14].

У молодшому шкільному віці в дітей спостерігається така якість, як «узагальнення переживань». Це означає, що якщо в дитини в навчанні переважають невдачі, то це призводить до появи афективного комплексу або, іншими словами, почуття неповноцінності, ураженого самолюбства. Надалі, при накопиченні досвіду позитивного спілкування такі почуття замінюються або ж зникають назавсім. Якщо динаміка залишиться незмінною, то в майбутньому негативні переживання впливатимуть на формування самооцінки, рівня домагань [8].

До новоутворень у молодшому шкільному віці відносять:

1. Розвиток довільної саморегуляції поведінки та діяльності.
2. Міркування, оцінка дій, внутрішній порядок дій.
3. Поява нового пізнавального інтересу до дійсності.
4. орієнтування на однолітків.

Також існує низка відмінностей між дітьми, пов'язані з їхньою статтю та особистісними особливостями.

Наприклад, для хлопчиків і для дівчаток характерні різні стилі поведінки, ігри, улюблені заняття тощо. Хлопчики більш схильні до прояву агресивності в поведінці, на відміну від дівчаток. Це пояснюється тим, що хлопчикові змалечку навіюють модель поведінки чоловіка воїна і захисника. Дівчаткам же забороняється будь-який прояв агресивності, пояснюючи це тим, що дівчинка повинна володіти протилежними чоловічими якостями, такими як: доброта, м'якість, співчуття, жалість і т. д.

Значну роль в особистісному розвитку дітей відіграє те, як дитина бачить і сприймає дорослих. Найзначніший вплив дорослі чинять на дітей у віці від 3 до 9 років. У цей часовий проміжок діти вибирають для себе об'єкт наслідування і починають рівнятися на нього. Так, у хлопчиків об'єктом наслідування стає така людина, яка має якості «справжнього чоловіка». Дівчата ж намагаються наслідувати тих, хто має вигляд як «справжня жінка» [2].

Таким чином, виходячи з вищевикладеного матеріалу, можна зробити висновок, що молодший шкільний вік є періодом бурхливого інтелектуального розвитку. У цьому віці формується навчальна мотивація; закладаються пізнавальні інтереси; відбувається формування в дитини вмінь, навичок і

практичних способів дій; розкривається власний потенціал дитини; розпочинається процес формування моральних і моральних норм; формується навичка суспільної поведінки (колективізм); відбувається перебудова всіх психологічних процесів (пам'яті, уваги, мислення, сприймання, відчуття), спостерігається їхня усвідомленість. Починає формуватися рефлексія вмінь і навичок.

Навчальна діяльність починає формуватися в дітей від 6 до 10 років. На її основі в молодших школярів виникає теоретична свідомість і мислення, розвиваються відповідні їм здібності (рефлексія, аналіз, уявне планування); у цьому віці в дітей відбувається також становлення потреб і мотивів навчання.

На самому початку шкільного життя в дитини ще немає такої потреби. Вона виникає на основі пізнавального інтересу та уяви лише в процесі реального засвоєння дітьми елементарних теоретичних знань при спільному з учителем виконанні найпростіших предметних навчальних дій, спрямованих на розв'язання відповідних навчальних завдань.

Іншими словами, потреба в теоретичних знаннях як психологічна основа навчальної діяльності не передує її реальному виконанню, а виникає в процесі її власного формування [25].

Першокласники в переважній більшості зорієнтовані на навчання. Суть лише в тому, що орієнтацію цю здійснює не пізнавальний інтерес, а сама значущість для них шкільного життя. Це орієнтація соціальна [25].

На початку навчання знання учнів обмежені, йде засвоєння окремих фактів, сторін навчальних предметів. У міру розширення знань специфічний зміст предметів виступає все більш виразно.

Тому інтереси школярів лише поступово починають групуватися навколо певних навчальних предметів, але процес диференціювання починається в деяких учнів уже з першого класу. Вирішальною умовою виникнення інтересу до окремих навчальних предметів є виділення у свідомості специфічного змісту даної наукової галузі.

Це характеризується переключенням інтересу з конкретних фактів і подій на закономірності. Переважна більшість молодших школярів цікавляться ще переважно фактами, але деяких починають цікавити і зв'язки між фактами, тобто в них виникає нова спрямованість навчальних інтересів у бік розкриття закономірностей дійсності, що оточує дитину.

Раніше нами вже зазначалося, що пізнавальний інтерес молодшого школяра якнайтісніше пов'язаний із проявом його пізнавальної активності. Сама можливість показати знання (поділитися ними, уточнити неясні моменти) по суті своїй є показником пізнавального інтересу, а також стимулом його розвитку [25]. Гранична пізнавальна активність у цей віковий період сусідить із вельми незначним запасом практичних способів пізнавання нового. Лінія на пізнання навколишнього світу, що існувала до школи, переривається, зосереджуючись у більшості дітей лише на навчанні, чого, звичайно, недостатньо. У результаті між навчанням і пізнанням поза ним у молодшого школяра створюється відчутний бар'єр, що не дає змоги пізнавати реальний навколишній світ у єдиному і цілому пізнавальному процесі.

Для молодшого школяра, по суті, будь-яка діяльність може бути джерелом і стимулом пізнавального інтересу. Цей вік характеризується слабкою керованістю пізнавального інтересу з боку самого учня, бо їхня вольова сфера розвинута гірше, ніж емоційна чи інтелектуальна [24]. Проте вольові процеси в цей період теж переживають інтенсивний розвиток. Це створює реальні умови для перетворення допитливості молодшого школяра на стійкий пізнавальний інтерес. Протиріччя між інтенсивним розвитком інтелектуальної та емоційної

сфери і вольовою стороною дитини вирішується поступово, усім ходом навчального процесу в школі.

Обов'язковість, притаманна дітям цього віку, – стимул для розвитку самостійної активності та пізнавальної діяльності. Розвиваючись суто індивідуально, пізнавальний інтерес проявляється вперше найчастіше поза колективними зв'язками. Але процес його розвитку пов'язаний найтіснішим чином із діяльністю оточуючих людей, їхнім пізнавальним прикладом.

Підбиваючи підсумок, доцільно виокремити специфіку інтересу в молодшому шкільному віці:

1. Інтерес молодших школярів виникає не з цікавості, а з соціально-значущої діяльності;

2. інтерес пов'язаний із появою в учнів інтелектуальної активності, з прагненням до нового, як джерела зростання і збагачення знань;

3. пізнавальний інтерес є суто емпіричним протягом майже всього молодшого шкільного віку. Інтереси учнів спрямовані переважно на окремі конкретні факти і явища. До кінця цього періоду інтерес до фактів починає змінювати інтерес до закономірностей;

4. спонукання до активності відбувається в основному від того матеріалу, який заданий учителем. Прояв особистої ініціативи школяра в розвитку знань спостерігається лише до кінця початкового навчання;

5. вирішальна роль у розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів належить методам збудження інтелектуальної активності учнів і посилення ролі нової соціальної мотивації.

Розглянуті вікові особливості пізнавального інтересу молодших школярів дають змогу вважати його якістю, що переживає в період початкового навчання інтенсивний розвиток. Ми переконалися, що ця якість не є характеристикою тільки старшого і підліткового вікових періодів. Випадки прояву пізнавальних інтересів можна спостерігати вже в дошкільнят [36]. Період початкового навчання, своєю чергою, є важливою ланкою на шляху їхнього розвитку.

Джерелом розвитку пізнавального інтересу виступає будь-яка діяльність із пізнавальним початком, оскільки в процесі неї виникає потреба в знаннях, необхідність пошуку відповідей. У молодшому шкільному віці таким джерелом є навчальна діяльність [2].

Нами вже зазначалося, що виокремлюють три рівні розвитку пізнавального інтересу: потреба у враженнях (цікавість), пошук предмета або явища (допитливість), стійке прагнення до пізнання (теоретичний інтерес). Те, що передбачуваний нами розвиток відбуватиметься в навчальній діяльності молодших школярів, тягне за собою необхідність установлення відповідності між етапами розвитку пізнавального інтересу та рівнями навчальної діяльності, оскільки період навчання в початковій школі передбачає не тільки розвиток окремих якостей особистості, а й формування адекватних знань, умінь і навичок, необхідних для подальшого навчання та життєдіяльності [13].

Рівні засвоєння знань у процесі навчальної діяльності можуть бути представлені таким чином (тут ми дотримуємося загальноприйнятої точки зору):

1 рівень – репродуктивний – знання учнів виступають як усвідомлено сприйнята, зафіксована в пам'яті та відтворена об'єктивна інформація про предмети пізнання;

2 рівень – реконструктивний – знання проявляються в готовності та умінні застосовувати їх у подібних стандартних або варіативних умовах;

3 рівень – творчо-продуктивний – знання та засвоєні способи дій учні застосовують у змінених, нетипових ситуаціях, здійснюється самостійне розв'язання проблем і завдань підвищеної складності.

Таким чином, як показники розвитку пізнавального інтересу в навчальній діяльності можна визначити пізнавальну самостійність, пізнавальну активність і навченість із предмета, хоча ними, звісно ж, не вичерпується досліджуване нами явище.

Для того щоб інтенсифікувати процес розвитку пізнавального інтересу молодших школярів, необхідно в навчально-виховному процесі навчання використовувати відповідну модель. Вона повинна мати такі особливості: багаторівневість змісту та багатовимірність показників розвитку пізнавального інтересу; функціонування з опорою на основи функціональної грамотності.

1.3. Поняття та види позакласної роботи

Позакласна робота привертає увагу педагогів і методистів різних епох, як один із найефективніших елементів освітнього процесу. Перші описові згадки аналога позакласної роботи, зафіксовані в працях класиків, відносять до XVIII століття. У цей період у навчальних закладах (дворянських пансіонах і станових школах) у вільний після уроків час учні зачитували перед класом виконані ними твори і переклади.

Сучасник тих років, великий педагог В.О. Сухомлинський у своїх виступах і працях неодноразово підкреслював важливість позакласної роботи. Він уявляв її як тип діяльності учнів, у якому вони долають характерну для

навчального процесу замкненість і відособленість учня тільки на своїх успіхах, адже результати праці оцінюються індивідуально. На думку В.О. Сухомлинського, для того щоб шкільне життя було пройняте духом колективізму, воно не повинно обмежуватися одними уроками [37].

На сучасному рівні розвитку педагогіки як науки існують різні трактування терміна «позакласна робота». Л.В. Базильчук [33]: «Позакласна робота – це організовані та цілеспрямовані заняття з учнями, що проводяться школою для розширення та поглиблення знань, умінь, навичок, розвитку індивідуальних здібностей учнів, а також як організація їх розумного відпочинку».

Роль класного керівника і вчителя предметника в даній формі роботи полягає в тактовному спрямуванні та непрямому керівництві діяльністю як окремого учня, так і їхньої групи з метою відпрацювання та розвитку знань, умінь і навичок, отриманих учнями в нестандартній для класичного уроку формі організації навчального процесу.

Розглянута нами форма роботи дає змогу педагогам виявити у своїх підопічних ступінь сформованості знань, умінь і навичок, їхню схильність до певного предмета, потенційні можливості та інтереси. Завдяки цьому педагог може запропонувати індивідуальний вектор розвитку для кожного учня, що дасть змогу максимально ефективно реалізувати потенціал кожного учня.

Під час вивчення літератури за темою роботи ми виявили, що педагоги та методисти у своїх роботах користуються різними термінами, якими позначають роботу з учнями, що проводиться після уроків. Для позначення такої роботи використовують терміни «позакласна діяльність», «позанавчальна діяльність» і «позаурочна діяльність».

Проаналізувавши погляди педагогів на цей вид діяльності, можна зробити висновок, що позанавчальна і позаурочна діяльність розглядається ними як синоніми. Так, О. Дубасенюк, Т.В. Козлова дають такі визначення позанавчальної та позакласної діяльності:

«Позанавчальна (позаурочна) робота може розглядатися як позакласна і позашкільна. Позакласна організовується школою і найчастіше в стінах школи, а позашкільна – установами додаткової освіти, як правило, на їхній базі».

З метою знаходження взаємозв'язків розглянутих визначень було необхідно з'ясувати, як розглянуті нами типи діяльності взаємодіють між собою. Для цього ми звернулися до робіт С.Г. Шумигой. У своїх роботах він класифікував види діяльності тих, хто навчається, шляхом виокремлення в них таких ключових ознак:

- 1) За місцем проведення (розділяючи її на класну і позакласну діяльність);
- 2) За часом проведення (розділяючи її на урочну і позаурочну діяльність);
- 3) За відношенням до розв'язання навчальних завдань (розділяючи її на навчальну та позанавчальну діяльність).

Під час розгляду взаємозв'язку різних видів діяльності школярів за часом її проведення і за відношенням до навчальних завдань нами було виявлено неможливість проведення взаємозв'язку між «урочною» і «позакласною» діяльністю. Це пов'язано з тим, що ці форми діяльності з учнями розрізняються в меті та формах їх проведення. Під час урочних занять зі школярами розв'язують заздалегідь поставлені й позначені педагогом навчальні завдання, які необхідно обов'язково реалізувати в освітньому процесі в строго регламентованій формі. У позакласній роботі, до численних форм проведення якої відносять заняття в гуртках і факультативи, цілі її проведення можуть бути

не пов'язані з розв'язанням конкретних навчальних завдань або пов'язані з ним опосередковано. Насамперед на подібних заняттях діти можуть повторити під керівництвом педагога погано засвоєну тему і відпрацювати отриманий під час уроку матеріал, підготуватися до олімпіади тощо.

Незважаючи на те, що позакласної робота, як невід'ємна частина педагогічного процесу, використовується педагогами в тій чи іншій формі впродовж уже тривалого часу, фахівці в галузі методики викладання та представники педагогічної громадськості не мають однозначно усталеної, єдиної позиції щодо питання класифікації форм і видів позакласної роботи. Однак ми віддаємо перевагу класифікації, яку сформулювали відомі методисти О.А. Степура, І.В. Любарець, І.М. Слободяник. Вони виділяють такі види позакласної роботи:

За кількістю учасників:

- ✓ індивідуальні;
- ✓ групові;
- ✓ гурткові;
- ✓ масові.

За реалізацією занять у часових рамках:

- ✓ одноразові;
- ✓ епізодичні;
- ✓ систематичні або постійно діючі.

Таким чином, позакласна діяльність може бути як урочною, так і позаурочною, навчальною та позанавчальною. Ми в нашій роботі розглянемо позакласну позаурочну навчальну діяльність, позакласну позаурочну позанавчальну діяльність, тобто всі види занять, які проводять поза класом, після уроків, які стосуються предметів, які вивчають, або виходять за їхні рамки.

На підставі вищенаведеної схеми можна зробити висновок, що поняття «позаурочна діяльність» передбачає діяльність організовану педагогом або учнями самостійну після уроків. Даний тип діяльності ґрунтується на особистій мотивації та зацікавленості учнів, підсумком такої роботи є розвиток їхньої особистості в освітньому, навчальному та духовно-моральному плані.

У разі зміни форми діяльності та типу роботи, на той, у якому немає чітко регламентованих і заздалегідь окреслених навчальних завдань, а увага більшою мірою приділяється на виховний аспект освітнього процесу, можна говорити про позанавчальну діяльність. Тому поняття «позакласна робота» можна вважати подібним до поняття «позаурочна діяльність».

1.4. Роль позакласної роботи у формуванні пізнавального інтересу молодших школярів

Позаурочна діяльність у просторі освіти молодших школярів є сприятливою і природною для розвитку дитини. Вона дає змогу їй саморозвиватися в тому виді діяльності, який відповідає її інтересам і потребам, дає можливість дітям почуватися значущими, бути успішними, вірити у свої здібності та можливості.

Таким чином, позаурочна діяльність молодших школярів є тією сферою, яка орієнтована на створення єдиного освітнього простору і формування у школярів цілісного сприйняття світу, а перед педагогами стоїть завдання грамотного розроблення програм позаурочної діяльності.

Для реалізації завдань даного дослідження актуальним є пізнавальний вид позаурочної діяльності. Виховні результати позаурочної діяльності школярів можна умовно поділити на три рівні:

Перший рівень результатів – набуття школярем соціальних знань (про устрій суспільства, про суспільні норми, про соціально-схвалювані та несхвалювані форми поведінки в суспільстві тощо), первинного розуміння соціальної реальності в повсякденному житті. Досягнення цього рівня можливе насамперед взаємодією учня зі своїми педагогами як значущими для нього носіями позитивного соціального знання та повсякденного досвіду.

Другий рівень результатів – набуття учнем досвіду переживання і позитивного ставлення до основних цінностей суспільства (світ, сім'я, природа, людина, культура, Батьківщина, знання), ціннісного ставлення до соціальної реальності загалом. Досягнення другого рівня результатів досягається взаємодією школярів у дружньому, захищеному середовищі школи та класу. Дитина при цьому отримує досвід і практичне застосування отриманих соціальних знань, відкриває для себе їхню цінність.

Третій рівень результатів – отримання школярем досвіду самостійної суспільної дії (стає соціальним діячем, громадянином, вільною людиною). У досягненні такого рівня велике значення відводиться взаємодії школяра із соціальними суб'єктами поза школою, у відкритому просторі суспільства.

У результаті досягнення трьох рівнів результатів позаурочної діяльності збільшується можливість отримання ефектів виховання та соціалізації учнів. Компетенції, які при цьому можуть бути сформовані в учнів: ціннісно-сміслові, навчально-пізнавальні, комунікативні, соціокультурні, інформаційні.

Під час організації позаурочної діяльності молодших школярів потрібно враховувати, що першокласники дуже сприйнятливі до нових соціальних знань, намагаються розібратися в новій для них шкільній реальності. Тому важливим завданням педагога є зміцнити це прагнення і, використовуючи різні форми позаурочної діяльності, домогтися досягнення дитиною першого рівня результатів.

У другому і третьому класах можливе досягнення учнями другого рівня результатів, тому що в процесі розвитку дитячого колективу збільшується комунікація учнів. У четвертому класі учні можуть досягти результатів третього рівня (суспільна дія).

Необхідно обмежувати невизначеність і конфліктність, характерні для сучасного суспільства і сприяти виходу учнів у дружнє середовище.

Для кожного рівня результатів позаурочної діяльності необхідно добирати певні освітні форми. Слід враховувати, що досягти результатів другого і третього рівня неможливо, якщо використовувати тільки форми, що відповідають першому рівню. При цьому форми, націлені на результати третього і другого рівня, сприяють досягненню результатів попереднього рівня. Але важливо розуміти, що «форсування результатів і форм не забезпечує підвищення якості та ефективності діяльності».

Відповідно до інтересів учнів та запитів їхніх батьків напрями позаурочної діяльності можуть реалізовуватися в різних формах. Вивчивши рекомендації Д.В. Григор'єва, запропоновані в методичному конструкторі щодо пізнавального виду позаурочної діяльності, можна дійти висновку, що переважними формами в цьому напрямі є: пізнавальні заняття гуртка, пізнавальні акції (конференції, марафони, екскурсії, вікторини), дитячі дослідницькі заняття, дитячі дослідницькі акції (конференції, марафони, екскурсії, вікторини), дитячі дослідницькі проекти.

З огляду на той факт, що позаурочна діяльність не має бального оцінювання учнів, школярі мають можливість без страху відповідати на запитання, висловлювати свою думку, міркувати, брати на себе відповідальність перед командою, що дає змогу домогтися успіху, відчувати радість і почуття гордості.

Для організації шкільного гуртка з дітьми молодшого шкільного віку доцільно використовувати пізнавальні екскурсії, відвідування театрів, виставок, інтелектуальні ігри, гейміфікацію, вікторини, квести, квізи.

Шкільний клуб дає змогу залучити до школи сім'ї учнів. Відомо, що успішний розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів безпосередньо залежить від сім'ї дитини, сімейних цінностей і гармонійних внутрішньо-сімейних відносин.

На практиці взаємодія сім'ї та школи в питаннях виховання часто обмежується спілкуванням на батьківських зборах і в чатах класів. При цьому проблем у вихованні молодших школярів у батьків залишається, як правило, дуже багато. А для цього батькам треба брати участь разом із дитиною в походах, екскурсіях, відвідувати концерти, театри, виставки, музеї, обговорювати прочитане або побачене, грати в пізнавальні розвиваючі ігри, розвивати традиції сімейного читання.

Для нашого дослідження необхідно встановити умови організації позаурочної діяльності, що сприяють розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів. Ефективність організації позаурочної діяльності можлива в єдності «взаємопов'язаних педагогічних дій»: усвідомлення та осмислення педагогом виховних цілей, залучення школярів до цікавих для них видів позаурочної діяльності, підбір особистісно розвивальних форм і змісту спільної з учнями діяльності, створення дитячо-дорослих спільнот.

Спираючись на думки вчених, виокремили низку умов розвитку пізнавального інтересу молодших школярів у позаурочній діяльності, а саме:

1) Використання методу гри розвиває вміння міркувати, зосереджуватися, думати; сприяє розвитку всіх груп універсальних навчальних дій: особистісних, регулятивних, пізнавальних, комунікативних. Проведення на заняттях

інтелектуальних ігор, яким властиві елементи змагання, безпосередності, чистої цікавості підвищує інтерес школярів до пізнавальної діяльності.

Гра є провідним видом діяльності в молодшому шкільному віці. На її значення для дитини вказували багато видатних учених. Так, за словами В.О. Сухомлинського: «Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку». Г. Гессе називав головним результатом гри - стан найвищої духовної насолоди, неземної радості, особливої «веселості».

У педагогічній практиці гра та ігрові технології – це створення певних умов для досягнення завдань, моделювання спеціальної ігрової реальності зі своїми внутрішніми законами (рольові ігри, ділові ігри, організаційно-діяльнісні ігри тощо).

Метод проблемних ситуацій сприяє швидкому включенню учнів у діяльність. Педагогу при цьому важливо враховувати, що рішення проблемної ситуації не завжди може бути однозначним. Діти можуть мати різні точки зору, які їх потрібно вчити доводити.

Цінною ланкою розвитку пізнавального інтересу учнів є новий, грамотно відібраний і продуманий матеріал, який змушує дивуватися, уявляти і міркувати. Ш.А. Амонашвілі рекомендував використовувати навмисні «помилки» вчителя, які із захопленням виправляють учні та доводять свою правоту; операції з «хворими словами», в яких хтось «відгриз голову, а тулуб залишив» (треба вгадати першу літеру й відновити слово); недописану фразу, недописаний твір, нерозв'язану задачу, вигадкування казок тощо. Структура позаурочних занять має бути різноманітною, початок несподіваний. Ефективним є використання різноманітних завдань на встановлення взаємозв'язків, знаходження закономірностей, на узагальнення чи класифікацію.

2) Використання прийомів гуманізації:

- Організація суб'єкт-суб'єктного спілкування, за якого педагогу відводиться роль диригента і модератора заняття, від стилю спілкування з дітьми якого дуже багато залежить. Необхідне створення атмосфери широкого спілкування, емоційного комфорту. Тон учителя має бути м'яким, із кантилентним забарвленням. Інтенація голосу доброзичлива. Така тональність спілкування не збуджує дітей, зберігає їхнє нервово-психічне здоров'я та добру працездатність до кінця заняття.

Таке спілкування допомагає розв'язати проблему спілкування учень-учитель, коли дітям через індивідуальних особливостей особистості важко буває поставити запитання, попросити пояснити знову. У однокласників простіше запитати незрозуміле, отримати консультацію чи допомогу. Отже, треба організувати роботу так, щоб у потрібний момент на допомогу міг прийти однокласник.

- Комфортне розташування дітей у кімнаті для занять змінюватиме не тільки зовнішні характеристики діяльності, а й її продуктивність.

- Віра педагога в кожну дитину, в її допитливість і здібності.

- Проведення занять в інтенсивному, захопливому темпі, що заражає своєю любов'ю та інтересом до даної предметної області.

3) Використання цифрових освітніх ресурсів.

Як було зазначено раніше, для сучасних школярів використання цифрових ресурсів є важливою потребою. Тому використання ЦОР у позаурочній діяльності – це необхідний потужний інструмент для розвитку в учнів пізнавальних інтересів, а також навичок, що дають змогу самостійно ухвалювати рішення та експериментувати, здатний пробудити та виявити здібності.

Дитяче проектування з точки зору впливу на дитину є засобом, за допомогою якого вона опановує пізнавальний інтерес. Серед розмаїття засобів роботи з молодшими школярами, використовуваних у шкільній освіті, одним із найефективніших є проєктна діяльність.

Грунтуючись на особистісно-орієнтованому підході до навчання і виховання, вона є основною умовою розвитку пізнавального інтересу молодших школярів: розвиває допитливість до різних галузей знань, формує навички та вміння, формує навички співробітництва, практичні вміння і загалом формується пізнавальний інтерес.

Проєктна діяльність виступає самостійною та спільною діяльністю учнів і педагога з планування та подальшої організації педагогічного процесу в межах конкретної теми, що має соціально значущий результат.

Проєктування має здійснюватися поетапно, при цьому провідним стає принцип самодіяльності, що полягає в такому: визначається план завдань і активно виконуються одне за одним; проєкт – це є злиття практики й теорії, це не тільки чітка постановка розумового завдання, а й його практичне виконання.

На нашу думку, значення методу проєктів полягає в тому, що завдяки йому вирішуються два основні завдання шкільного навчання: дати можливість задовольнити допитливість і вселяти учням любов до знань.

Мета і сутність методу проєктів полягає в тому, що він як завдання ставить пошук для тих, хто навчається, такої справи, яка може привернути їхню увагу та інтерес, справи, яка буде цілком відповідати їхнім силам, а в процесі роботи дасть корисні навички та знання, що сприяє формуванню пізнавального інтересу дітей.

Проектування реалізує такі педагогічні принципи, як співпраця учнів і педагога, самостійність, врахування індивідуальних і вікових особливостей дітей, актуалізація суб'єктної позиції дитини в освітньому процесі, діяльнісний підхід, взаємозв'язки педагогічного процесу з навколишнім середовищем.

Проектна діяльність складається з таких 5-ти етапів:

- 1) постановка завдання;
- 2) розробка самого проекту прийнятого завдання;
- 3) організація громадської думки про здійснюваний захід;
- 4) безпосередньо практична діяльність;
- 5) облік виконаної роботи.

Одне з головних завдань педагога під час організації проектної діяльності молодших школярів полягає в тому, щоб підтримувати дитячу ініціативу. Ініціатива дитини в себе включає пізнавальний компонент. Пізнавальна ініціатива проявляється щоразу, коли дитина починає розв'язувати своє власне завдання, а не те завдання, яке поставив перед нею експериментатор. Уміння створювати умови для прояву пізнавальної ініціативи молодших школярів є важливим моментом готовності педагога до організації проектної діяльності.

Таким чином, комплексна організація в позаурочній діяльності форм: гурткової, клубної діяльності та наукового товариства школярів при дотриманні умов: використання методу гри та проблемних ситуацій; застосування прийомів гуманізації, використання цифрових освітніх ресурсів сприяє розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

Висновки до розділу 1

Питання формування пізнавального інтересу учнів розглядається в науково методичній літературі вже давно. Його досліджували такі вчені, як А. Дістервег, Я.А. Коменський, І.Г. Песталоцці, В.А. Сухомлинський, К.Д. Ушинський, О.Я. Савченко, Л.А. Шушора, О.І. Вишневський, Ю.З. Гільбух, І.М. Гутник, С.Д. Максименко, С.М. Мартиненко, В.Л. Поліщук та ін.

У розділі 1 нами було розглянуто сутність пізнавального інтересу як складного особистісного утворення, що має емоційно-пізнавальну природу. Визначено основні ознаки пізнавального інтересу, а саме: спрямованість на пізнання, емоційне ставлення до пізнання, активність, прагнення до пізнання, стійкість, здатність до саморозвитку.

Пізнавальний інтерес виступає як мотив навчання, що має низку переваг порівняно з іншими мотивами. Він раніше, легше і виразніше, ніж інші мотиви, усвідомлюється учнями; його конкретність і реальність спонукає видно суб'єкту; його легше розпізнати, викликати і тим самим об'єктивувати.

Пізнавальний інтерес формується і розвивається в діяльності, вплив на нього чинять не окремі компоненти діяльності, а вся її об'єктивно-суб'єктивна сутність (характер, процес, результат). Психічні процеси, включені в інтерес, - це не сума доданків, а особливі зв'язки, своєрідні взаємини.

Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів можливий у процесі різних видів діяльності, зокрема, в позаурочній діяльності. Позаурочна діяльність має низку переваг для розвитку пізнавального інтересу молодших школярів: вона дає можливість учням самостійно обирати вид діяльності, що відповідає їхнім інтересам; вона дозволяє учням глибше пізнати предмети та явища, що їх цікавлять; позаурочна діяльність сприяє розвитку творчих здібностей учнів; вона створює

умови для спілкування з однолітками та дорослими, що сприяє розвитку соціальних навичок.

Пізнавальний інтерес має важливе значення для розвитку особистості. Він сприяє формуванню пізнавальних потреб, інтересів, спрямованості. Учні, які мають високий рівень пізнавального інтересу, виявляють інтерес до різних областей знань, люблять вчитися, прагнуть до пізнання нового.

Пізнавальний інтерес сприяє розвитку творчих здібностей учнів. Учні, які мають високий рівень пізнавального інтересу, не бояться експериментувати, пробувати нові підходи до вирішення проблем.

У позаурочній діяльності можна використовувати такі заходи щодо розвитку пізнавального інтересу молодших школярів:

- Організація гуртків, студій, факультативів за інтересами учнів.
- Проведення олімпіад, конкурсів, вікторин, інших інтелектуальних змагань.
- Залучення учнів до участі в наукових конференціях, конкурсах творчих робіт.
- Екскурсії, походи, інші форми пізнавально-розважальної діяльності.

Ми вважаємо, що такі заходи дозволяють учням самостійно обирати вид діяльності, що відповідає їхнім інтересам, глибше пізнати предмети та явища, що їх цікавлять, розвивати творчі здібності, набувати навичок спілкування та співпраці.

РОЗДІЛ 2
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО
ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ
ЙОГО РОЗВИТКУ В ПОЗАКЛАСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Матеріали та методи дослідження рівня пізнавального інтересу молодших школярів

Вивчивши літературу з проблеми дослідження, нами було проведене експериментальне дослідження на базі Чернівецького ліцею №20. Для дослідження нами було взято 14 дітей віком від 9 до 10 років, які навчаються в 4-г класі (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Учасники експериментального дослідження

Ім'я	Вік	Ім'я	Вік
Анна М.	9	Олена М.	10
Мілена В.	9,5	Володимир Ч.	9
Сергій Д.	9,5	Кирило А.	9
Вікторія Б.	9,5	Вадим Ж.	10
Оксана А.	9	Ірина М.	10
Вікторія В.	10	Валерія Д.	9,5
Денис Д.	9	Микола О.	9,5

Таким чином, в експерименті взяло участь 14 осіб, з яких 9 дівчаток і 5 хлопчиків.

Для формування у молодших школярів пізнавального інтересу, була підготовлена програма з позаурочної діяльності. Програма рекомендована для здійснення психолого-педагогічного супроводу навчального процесу у початковій школі.

Для реалізації мети, гіпотези та завдань дослідження нами було проведено експериментальне дослідження, мета констатуючого етапу дослідження: діагностика рівня розвитку пізнавального інтересу молодших школярів, для подальшої розробки програми з підвищення рівня пізнавального інтересу методом позаурочної діяльності.

Завдання експериментального дослідження:

1. Формування груп учасників дослідження.
2. Вибір методик діагностики.
3. Організація діагностичного дослідження.
4. Аналіз та інтерпретація отриманих під час дослідження даних.
5. Розробка й апробація програми з розвитку пізнавального інтересу у молодших школярів засобами позаурочної діяльності.

Було визначено основні критерії та показники розвитку пізнавального інтересу в молодших школярів, які представлені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Змістовна характеристика критеріїв і показників рівня розвитку
пізнавального інтересу в молодших школярів

Критерії	Показники
Пізнавальна активність	Інтенсивність запитань; концентрація уваги; зосередженість на запитанні; позитивні емоційні переживання і почуття; потреба в інтелектуальних досягненнях; ділиться думкою з однокласниками, вчителем.
Пізнавальна самостійність	Інтерес до виконання діяльності; прояв ініціативи та самостійності в постановці завдань і виборі способу реалізації задуманого; концентрація уваги; концентрація способу реалізації задуманого; звернення до додаткової літератури.
Інтерес до навчальної діяльності	Інтерес до даної діяльності; зацікавленість у процесі дій; привабливість фактів і явищ; знайомиться з додатковою літературою; ділиться новими враженнями з однокласниками.

На основі виокремлених критеріїв, а також для опрацювання результатів дослідження та отримання кількісних показників було виокремлено три рівня сформованості пізнавального інтересу в молодших школярів: низький, середній і високий.

Низький рівень – не виявляють самостійності в процесі виконання завдань, втрачають до них інтерес у разі труднощів і виявляли негативні емоції (засмучення, роздратування), не ставлять пізнавальних запитань; потребують поетапного пояснення умов виконання завдання, показу способу використання тієї чи іншої готової моделі, допомоги дорослого.

Середній рівень – більший ступінь самостійності в прийнятті завдання і пошуку способу його виконання. Зазнаючи труднощів у розв'язанні задачі, діти не втрачають емоційного ставлення до них, а звертаються по допомогу до вихователя, ставлять запитання для уточнення умов її виконання та, отримавши підказку, виконують завдання до кінця, що свідчить про інтерес дитини до даної діяльності та про бажання шукати способи розв'язання задачі, але спільно з дорослим.

Високий рівень – прояв ініціативності, самостійності, інтересу та бажання розв'язувати пізнавальні завдання. У разі утруднень діти не відволікаються, виявляли завзятість і наполегливість у досягненні результату, що приносить їм задоволення, радість і гордість за досягнення.

Для визначення сформованості пізнавального інтересу нами були запропоновані такі методики:

1. Методика «Пізнавальна активність молодшого школяра» А.А. Горчинської.(Додаток Б)

2. Методика «Пізнавальна самостійність молодшого школяра» А.А. Горчинської. (Додаток В)

3. Методика з конвертами Г.І. Щукіної. (Додаток Г)

2.2. Результати дослідження рівня пізнавального інтересу молодших школярів

Методика «Пізнавальна активність молодшого школяра» А.А. Горчинської (Додаток Б)

Мета методики: оцінити ступінь вираженості пізнавальної активності молодших школярів.

Для проведення цієї методики учням було надано бланки з п'ятьма запитаннями і можливими трьома варіантами відповідей. Молодшим школярам були роздані стандартизовані анкети, їм потрібно було вибрати з пред'явлених можливих варіантів відповідей якийсь один.

Отримані результати подано на малюнку 2.1.

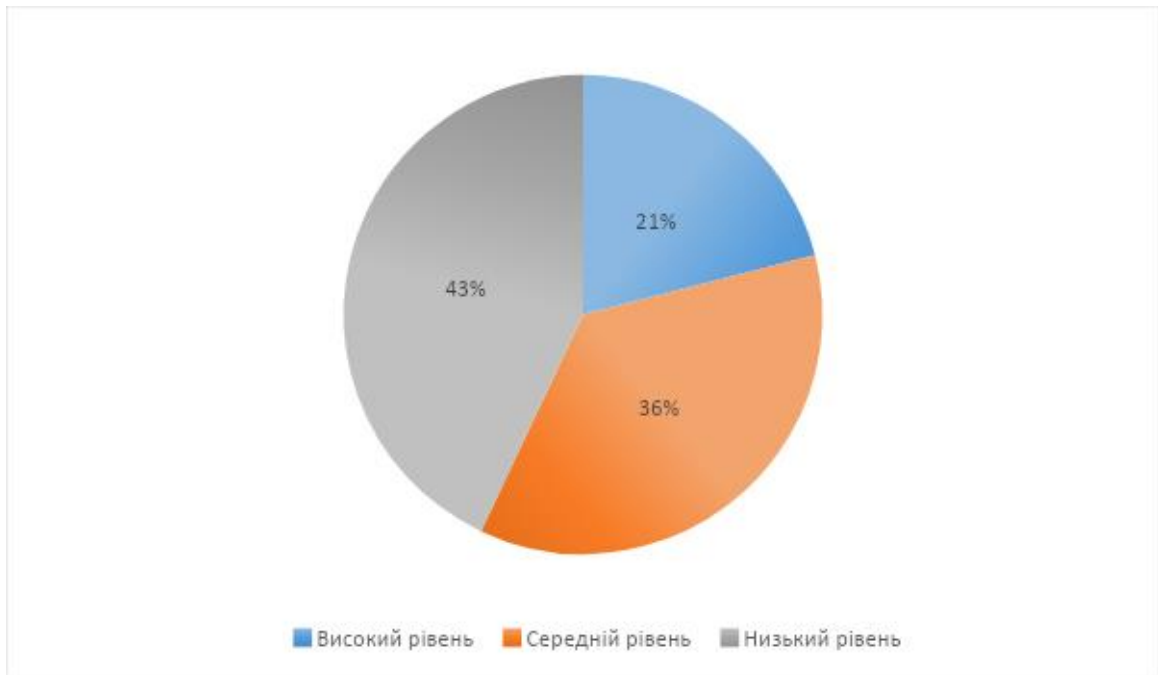

Рис . 2.1. Рівень сформованості пізнавальної активності у молодших школярів

Аналіз дослідження показав такі результати:

Учні відповіли від 3 до 5 запитань літерою «а» 3 бали: 21%. Це свідчить про те, що учні мають високу пізнавальну активність.

Середній рівень: правильні відповіді лише якщо учень відповів від 3 до 5 запитань літерою «б» 2 бали: 36%.

Низький рівень: якщо школяр відповів від 3 до 5 запитань літерою «в» 1 бал: 43%.

Методика «Пізнавальна самостійність молодшого школяра» А.А. Горчинської (Додаток В)

Мета методики: виявити ступінь вираженості пізнавальної самостійності молодших школярів.

Для проведення цієї методики кожному учаснику було роздано заздалегідь підготовлену анкету з 5 запитаннями, що мають такі варіанти відповідей: а) так - 3 бали, б) іноді - 2 бали, в) ні - 1 бал.

Учням було запропоновано обрати один із варіантів відповіді, з яким вони згодні.

Отримані результати подано на рисунку 2.2.

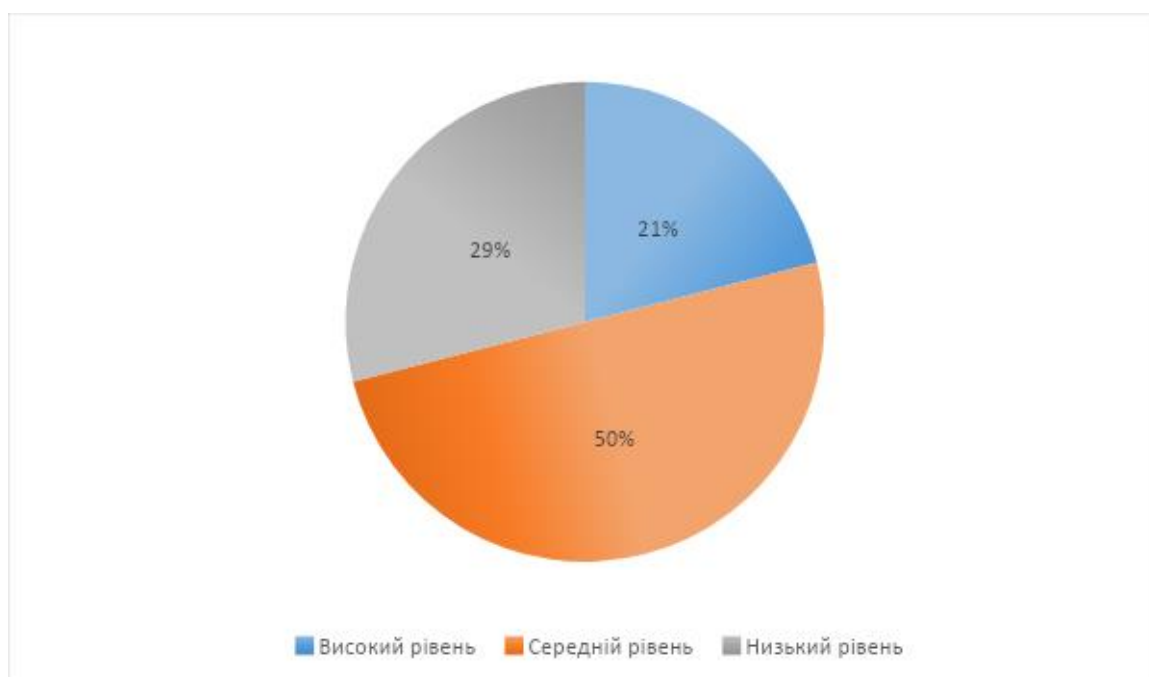

Рис. 2.2. Рівень вираженості пізнавальної самостійності молодших школярів

Аналіз результатів дослідження показав такі результати:

Високий рівень: якщо школяр відповів від 3 до 5 запитань буквою «а»: 21%. Середній рівень: якщо школяр відповів від 3 до 5 запитань буквою «б»: 50%. Низький рівень: якщо школяр відповів від 3 до 5 запитань буквою «в»: 29%

Методика з конвертами Г.І. Щукіної (Додаток Г)

Мета методики: виявити рівень пізнавального інтересу молодших школярів через навчальну діяльність.

Цю методику проводили з кожним учнем індивідуально. Ця методика поєднувалася з відповідями школярів, інтерв'ю та спостереженням.

Учням пропонувалося на вибір 5 конвертів, кожен конверт був під своєю назвою, напрямком діяльності та певного кольору. В конвертах було по 3 запитання, учню пропонувалося вибрати будь-яке запитання, на яке він хоче відповісти.

Грамотна, розважлива, поширена і чітка відповідь оцінювалася як високий рівень.

Відповідь на друге запитання середнього рівня, від учня також була потрібна грамотна і чітка відповідь, але запитання містило одне конкретне запитання, на яке можна було відповісти, не розмірковуючи, а одразу назвати конкретну відповідь.

Відповідь на запитання, яке не вимагало від учня особливих зусиль оцінювалася як низький рівень.

Результати подано на рисунку 2.3.

Аналіз діагностики показує, що високий рівень у класі становить 36%, середній рівень: 43%, низький рівень: 21%. Проаналізувавши відповіді учнів, можна зробити висновок, що більша частина молодших школярів здійснювала вибір конвертів цілеспрямовано й обдумано. Водночас не всі обирали вирішення більш складніших питань, що вимагають зусиль, тому кілька школярів показали низький рівень.

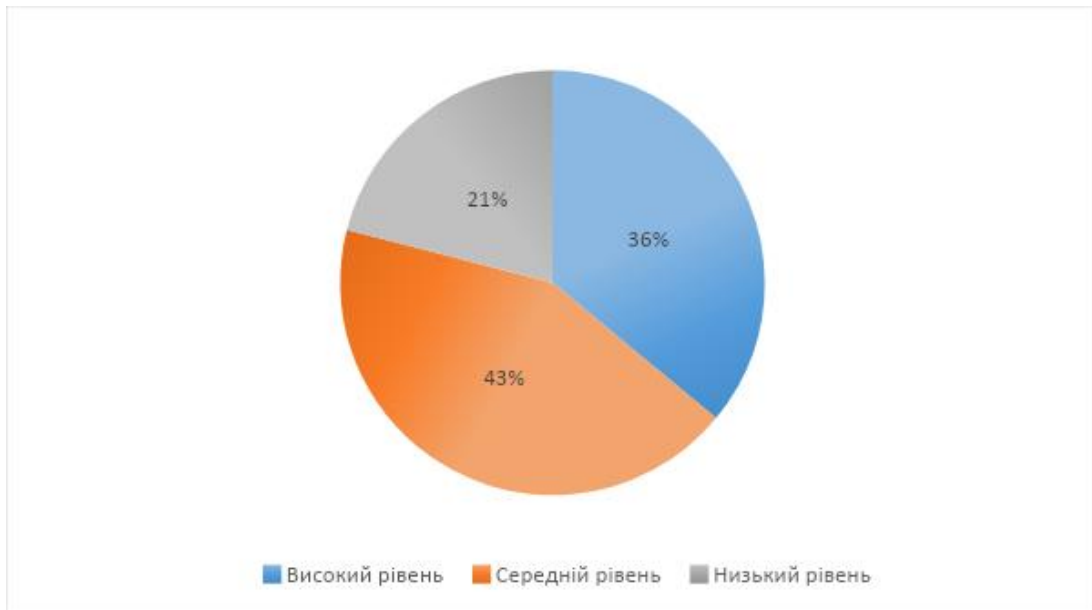

Рис. 2.3. Рівень пізнавального інтересу молодших школярів через навчальну діяльність

Молодші школярі захоплено обирали конверт, запитання в конверті, із задоволенням відповідали на запитання, ставили зустрічні запитання, наводили особисті приклади, деякі учні, не приховуючи своїх емоцій, жваво та емоційно давали відповіді на запитання, і саме це свідчило про наявність в учня пізнавального інтересу.

Виходячи з наведених даних, можна визначити, на якому рівні перебуває розвиток пізнавального інтересу в учнів. Усі дані подано на рисунку 2.4.

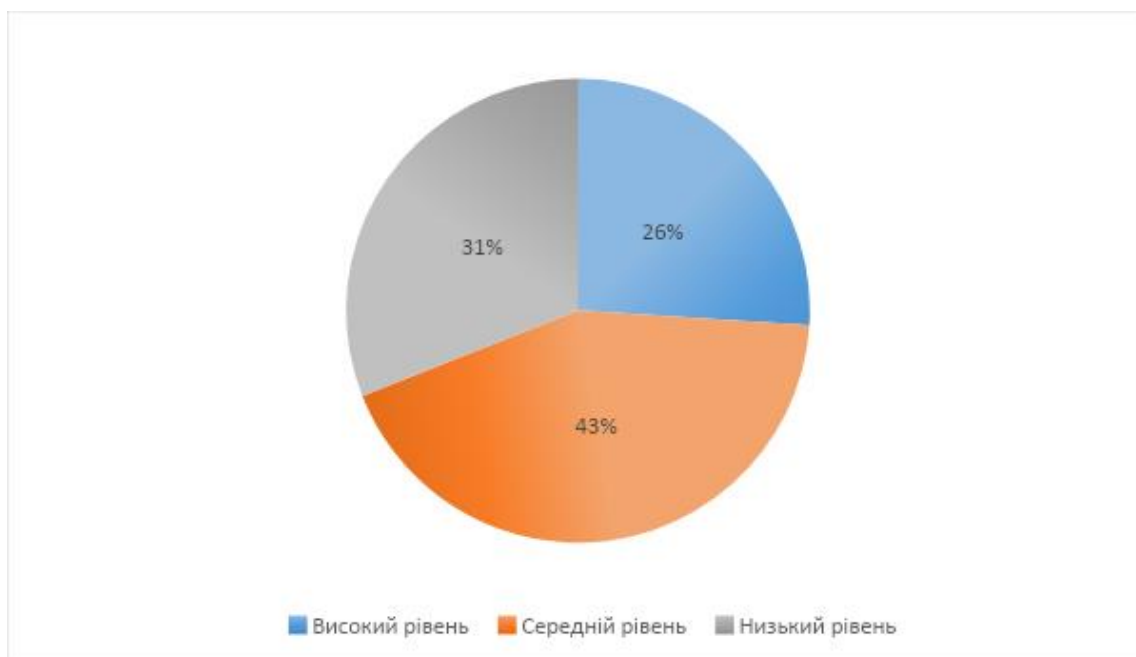

Рис. 2.4. Показники рівня сформованості пізнавального інтересу в учнів 3 «А» класу.

Аналіз даних, представлених на малюнку 4, показує, що більшість дітей характеризуються низькими та середніми показниками сформованості пізнавального інтересу.

Отримані результати можуть бути дуже корисними як опорна схема для подальших спостережень за дитиною та формування індивідуального освітнього маршруту. З їхньою допомогою легше зробити розвиток дитини всебічним і гармонійним, дати рекомендації щодо розвитку пізнавального інтересу, що є запорукою успішності навчання.

Таким чином, аналіз результатів діагностики сформованості пізнавального інтересу в учнів 3 «А» класу засвідчив, що високий рівень сформованості пізнавального інтересу мають вкрай мало учнів, більшість характеризуються наявністю середнього та низького рівня сформованості пізнавального інтересу. Ба більше, відзначається зниження зацікавленості учнів

у шкільному навчанні. Крім того, під час ексериментельного дослідження ми зіткнулися з низкою проблем:

- низький рівень самостійності учнів у навчальному процесі;
- невміння дотримуватися прочитаної інструкції, яскраво виражене в нездатності уважно прочитати текст і визначити послідовність дій, а також виконати роботу від початку до кінця відповідно до завдання;
- розрив між пошуковою, дослідницькою діяльністю учнів і практичними вправами, під час яких відпрацьовуються навички;
- відсутність навичок перенесення знань з однієї освітньої галузі в іншу, з навчальної ситуації – у життєву.

Багато з цих проблем є наслідком низького рівня сформованості пізнавального інтересу молодших школярів, і, як результат, відсутністю мотивації до навчання. Усе це свідчить про необхідність створення програми з розвитку пізнавального інтересу в молодших школярів засобами позаурочної діяльності, опис якої представлено в наступному розділі.

2.3. Програма підвищення рівня пізнавального інтересу молодших школярів методами позакласної роботи

Під час експериментальної роботи ми виходили з того, що проєктні роботи, як один із видів позаурочної діяльності, дітей являють собою один із способів перевірки, успішного самостійного творчого пошуку учня, який показує глибину засвоєння знань і творчого розвитку особистості.

Знання проявляються в нестандартній, новій ситуації та вимагають від дітей використання вмінь із різних освітніх галузей. Розкривається рівень

особистісного ставлення учнів до навчального процесу. Проявляється вміння працювати в колективі та здатність брати на себе відповідальність за якість виконаної роботи. У учнів проявляється навчальна ініціатива та самостійність, відбувається їхнє становлення як особистості, здатної активно діяти в сучасному житті.

Організація проєктної діяльності в межах експериментальної роботи з розвитку пізнавального інтересу в молодших школярів була спрямована на формування таких компонентів пізнавального інтересу:

1. Емоційний – який здійснюється у взаємодії учня з іншими людьми в процесі надання допомоги.

2. Інтелектуальний – проявляється в аналізі, порівнянні та узагальненні отриманої інформації.

3 Творчий компонент – це вміння комбінувати різні види діяльності.

За підсумками проведених нами діагностик, ми виявили початковий рівень розвитку пізнавального інтересу в учнів.

На основі цих даних нами було здійснено підбір спеціальних методів і прийомів для формування пізнавального інтересу у молодших школярів у позаурочній діяльності.

Відповідно до висунутої гіпотези нами було запропоновано освітню програму курсу позаурочної діяльності «Розвиток пізнавальних здібностей «Ерудит»» щодо формування пізнавального інтересу в молодших школярів.(Додаток А)

Основна мета курсу: розвиток інтелектуально-творчого потенціалу особистості дитини через систему корекційно-розвивальних вправ.

Відповідно до мети визначаються конкретні завдання курсу:

- Розвиток пізнавальних здібностей молодших школярів.
- Розвиток творчих здібностей молодших школярів.
- Розширення кругозору учнів.
- Розвиток емоційно-вольової сфери дітей.
- Формування прагнення учнів до особистісного зростання.

Очікувані результати

Збільшення кількості дітей, охоплених організованим дозвіллям; виховання шанобливого ставлення до свого міста, школи, почуття гордості за свою країну; виховання в дітей толерантності, навичок здорового способу життя; формування почуття громадянськості й патріотизму, правової культури; розвиток соціальної культури учнів через систему учнівського самоврядування та реалізація, зрештою, основної мети програми – досягнення учнями необхідного для життя в суспільстві соціального досвіду та формування в них прийнятої суспільством системи.

Робота над проектом передбачає співпрацю учня і вчителя. Лише колективна діяльність з учителем над проектом дасть учневі змогу опанувати нові знання, уміння та навички, удосконалити вже наявні.

Таким чином, робимо висновок, що проект – це мета, прийнята і засвоєна дітьми, яка їх зацікавила. Використання проектної діяльності дає змогу формувати й активізувати пізнавальний інтерес молодших школярів; дає їм можливість експериментувати, аналізувати здобуті знання, розвивати комунікативні навички.

Уся діяльність протягом року велася з опорою на основний тематичний зміст програми курсу позаурочної діяльності «Розвиток пізнавальних здібностей «Ерудит»».

Насамперед було проведено підготовку до впровадження проєктної діяльності в практику роботи з учнями 3 А класу, в рамках якої проведено класну годину, на якій було проведено пояснення суті методу проєктів доступною для дітей мовою.

У рамках реалізації програми з позаурочної діяльності, були запропоновані теми для проєктної діяльності з розвитку пізнавального інтересу у молодших школярів:

1. «Розкажи про себе»,
2. «Я і моя сім'я»,
3. «Місто, моє рідне місто»,
4. «Смішне ім'я у квітки»,
5. «Нове життя старого велосипедного колеса».

Саме ці проєкти і було реалізовано в рамках експериментальної роботи.

1. Проєкт «Розкажи про себе».

Досвід роботи з міні-проєктами дав змогу приступити до реалізації більш довгострокових проєктів. Яскравими та цікавими вийшли індивідуальні проєкти «Розкажи про себе».

Мета: Виявлення інтересів дітей, їхніх творчих і пізнавальних здібностей.

Завдання проєкту: формування в учнів комунікативної компетенції; уважного, дбайливого та доброзичливого ставлення до своїх однокласників; необхідність розуміння своїх однокласників; необхідність розуміння того, що кожна людина у нашому класі цікава, важлива і варта уваги.

Робота над проектом:

1-й етап: вибір теми. Учням було запропоновано продумати, як можна представити свої захоплення, інтереси. Обговорили форму презентації.

2-й етап: вихід на батьків (більш глибоке розуміння теми проекту).

3-й етап: презентація проекту. Проект «Розкажи про себе» дав змогу дітям розкритися самим і краще пізнати інших. Одні діти приготували усну розповідь із показом своїх талантів і захоплень. Діти грали на музичних інструментах, показували фізичні вправи, танцювали. Інші супроводжували розповідь електронною презентацією. Деякі батьки, використовуючи комп'ютерні технології, допомогли створити відеофільм.

2. Проект «Я і моя родина».

Цей проект проходив у рамках уроків Я досліджую світ.

Тривалість (планована за проектом загалом): 2-3 заняття.

Мета проекту:

- підвищити інтерес учнів до історії своєї родини.

Ресурси: родина, родинні фотографії.

План проведення представлений у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

План реалізації проекту «Я і моя родина»

№ п/ п	Що виконано	Домашнє завдання
1	<p>Складання розповіді про свою сім'ю.</p> <p>Діти малюють своїх близьких.</p>	<p>Підібрати фотографії про своїх рідних і оформити в альбомі. Підготовка усної презентації. Також можна було проявити творчість:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вставити малюнок сім'ї або знімок колажу з фотографій. 2. Підписати всіх членів сім'ї. 3. Записати звукову розповідь про сім'ю
2	Презентація продукту	Немає

У результаті діти познайомили один одного зі своєю сім'єю, навчилися спілкуватися, створено сторінки портфоліо сім'ї дитини. Даний проєкт можна назвати – сімейний. Він розширив кругозір дітей і дорослих, наповнив їх творчою енергією, сприяв позитивним змінам у сім'ї, допоміг вибудувати взаємодію і співпрацю сім'ї.

3. Проєкт «Місто, моє рідне місто»

Мета проєкту: вивчити історію міста; збагатитися знаннями про вихідців із міста; вивчити рослинний світ міської місцевості; виховувати на звичаях і традиціях міста справжніх патріотів країни.

Завдання проєкту: вивчити історичне минуле рідного міста; збагатитися знаннями про вихідців із міста; дбати про екологічну культуру учнів; прищеплювати любов до міста, бажання наслідувати приклад старшого покоління.

Очікувані результати: збагачення знань учнів про історичне минуле міста; спонукання учнів до краєзнавчо-пошукової роботи; знайомство учнів з людьми, що є гордістю міста; створення екологічної стежки в школі; виготовлення альбому «Стежками рідного міста».

Робота над проєктом здійснювалася у співпраці з міським музеєм, із центрами національних культур.

Заходи:

1. «Стежками рідного міста» – екскурсія екологічною стежкою.
2. «Гордість нашого міста» – зустріч за «круглим столом» із почесними жителями міста.
3. «Зростаємо разом із деревцями» – висадка алеї в одному з парків міста.
4. «З бабусиної скрині» – екскурсія до музею.
5. «Місто моє – неповторне» – випуск стінгазети (запис власних віршів, роздумів про місто).

реалізації проєкту «Місто, моє рідне місто» стала презентація на загальношкільних батьківських зборах.

4. «Смішне ім'я у квітки»

Дивні назви бувають у рослин. Цікаво дізнатися: а чому цю квітку так називають у народі?

Мета: дізнатися, чому квітка має таку смішну назву?

Завдання:

1. Знайти інформацію про квітку.
2. Провести дослід.
3. Підготувати презентацію.

Вид проекту: дослідницький.

Предмет дослідження: кімнатна рослина: традесканція. Висновки за підсумками проекту: Традесканція - цікава кімнатна рослина з тропічних боліт. Свою смішну назву отримала за схожість з плитками, оскільки стебла переплетені між собою, і їх важко відокремити одне від одного.

5. «Нове життя старого велосипедного колеса»

Побутові відходи забруднюють навколишнє середовище. Основна частина їх не розкладається або має тривалий термін розкладання. Так народилася ідея проекту – дати друге життя предметам, що відслужили свій термін, щоб скоротити обсяг викиду у відходи.

Мета проекту: створити предмет інтер'єру зі старого велосипедного колеса.

Завдання: 1. Вивчити проблему утилізації побутових відходів. 2. Провести опитування в класі про застосування непотрібних речей у побуті. 3. Показати на прикладі, як можна використовувати речі, що відслужили свій термін у побуті, з метою збереження навколишнього середовища.

Під час реалізації проєкту було зроблено висновок, що з непотрібного побутового сміття можна зробити унікальні предмети інтер'єру, витративши на це мінімум зусиль і грошових коштів.

Як показала практика, використання проєктної діяльності як розвитку пізнавального інтересу, допомагає активно залучати учнів до обговорення різних тем програми. Висловити свою думку, точку зору, спостереження в ході спілкування з іншими людьми.

Головна умова це надання проєктній діяльності проблемного характеру. Включення нових, складніших завдань було закладено в кожному з наступних етапів проєкту.

Важливим принципом, що застосовується в методиці організації проєктної діяльності дітей є системно опрацьований список завдань. Організація проєктної діяльності молодших школярів включала стадії, у яких здійснювалися види педагогічної діяльності вчителя. На стадії діти знайомилися з організацією проєктної діяльності, методами та засобами пошуку її опрацювання.

У ході виконання проєктів було пройдено всі етапи та підетапи діяльності:

1. Визначення теми, проблемного питання. Робота над проєктом завжди була спрямована на розв'язання конкретної проблеми, проблемної ситуації.

2. Складання плану дій або підготовка проєкту. У процесі вибору та дискусії проєкту визначався план спільних справ учасників. У ході усіх дій педагог був помічником у визначенні мети, координував дії. На цьому підетапі перед кожним учасником проєкту ставилося своє підзавдання. Під час розподілу обов'язків, враховувалися схильності дітей до усних висловлювань, аналітично мислити, до оформлення проєктного результату.

3. Реалізація проєкту. Важливим помічником на цьому етапі були Інтернет-ресурси. Уся отримана інформація опрацьовувалася колективно, у проєктах, де дитина працювала індивідуально, обговорення відбувалося у форматі «учасник-педагог». Учасники обирали, уточнювали, аналізували зібрану інформацію, формулювали висновки. Педагог виступав у ролі консультанта. Проєкти школярів включали в себе малюнки або виготовлення альбомів, міні-музею, макета тощо.

5. Представлення результатів. Діти зачитували усні повідомлення, виступали перед усім класом, іншими учнями школи, батьками, вчителями. Під час захисту, пояснювали актуальність, значущість отриманого результату.

6. Оцінка результатів. Кожен проєкт оцінювався не тільки зовнішніми суддями, а й безпосередньо всіма учасниками занять. Хлопці із задоволенням аналізували дії та результати інших, вчилися їх оцінювати.

7. Заключний етап – рефлексія. Пропонувалися до обговорення такі питання як:

1. Чи з'явилися у вас нові знання, уміння в процесі роботи над проєктом?
2. Вам було цікаво працювати над проєктом. Що було найцікавішим?
3. Чи були у вас труднощі в роботі? Як ви справлялися з ними?
4. Чи є у вас якісь зауваження щодо роботи і пропозиції до майбутніх проєктів?

Запропонована нами програма гуртка «Ерудит» успішно була реалізована в позаурочний час у 3А класі. Описувана проєктна діяльність проводилася поетапно згідно зі складеною моделлю дослідження. Результати проєктів були реалізовані на практиці.

2.4. Ефективність програми підвищення рівня пізнавального інтересу молодших школярів методами позакласної роботи

На констатуючому етапі експериментальної роботи нами були визначено критерії та показники розвитку пізнавального інтересу в молодших школярів: низький, середній, високий молодших школярів: низький, середній, високий, а також було підібрано діагностичний інструментарій для вивчення рівня пізнавального інтересу молодших школярів.

Для оцінки ефективності проведеної експериментальної роботи з розвитку пізнавального інтересу в молодших школярів засобами позаурочної діяльності, проводилася повторна діагностика рівня сформованості пізнавального інтересу в учнів 3 А класу. Для повторної діагностики використовувалися ті самі методики, що й на першому етапі дослідження.

Збирання та опрацювання матеріалів дослідження дали змогу визначити, що у класі на кінець року, після реалізованих проєктів у позаурочній діяльності показники змінилися.

Порівняльні результати первинної та повторної діагностики представлені на рисунку 2.5.

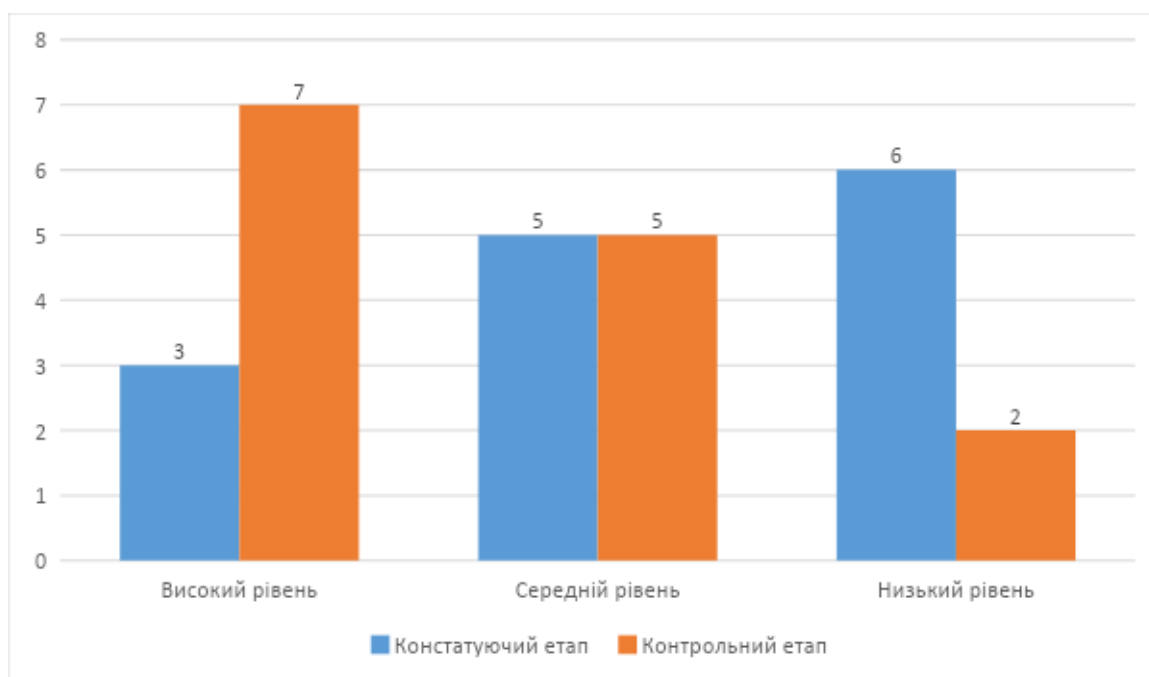

Рис. 2.5. Динаміка зміни рівня розвитку пізнавального інтересу за методикою «Пізнавальна активність молодшого школяра» А.А. Горчинської

Аналіз даних, відображених на рисунку 2.5, демонструє зростання рівня сформованості пізнавальної активності. Так, відзначено скорочення дітей з низьким рівнем сформованості пізнавального інтересу. Кількість учнів із середнім рівнем пізнавального інтересу залишилася такою самою. При цьому суттєво збільшилася кількість дітей з високим рівнем сформованості пізнавального інтересу.

Таким чином, результати повторної діагностики за методикою «Пізнавальна активність молодшого школяра» демонструють високі показники ефективності проведеної роботи з розвитку пізнавального інтересу в молодших школярів засобами позаурочної діяльності.

Після опрацювання результатів методики «Пізнавальна самостійність молодшого школяра» А.А. Горчинської, ми отримали такі дані: у класі після реалізованих проєктів кількість дітей із низьким рівнем сформованості пізнавального інтересу скоротилась із 4 до 2 осіб, при цьому зменшилась

кількість дітей із середнім (із 7 до 5 осіб), а високий збільшився (із 3 до 7 осіб) (рис. 2.6).

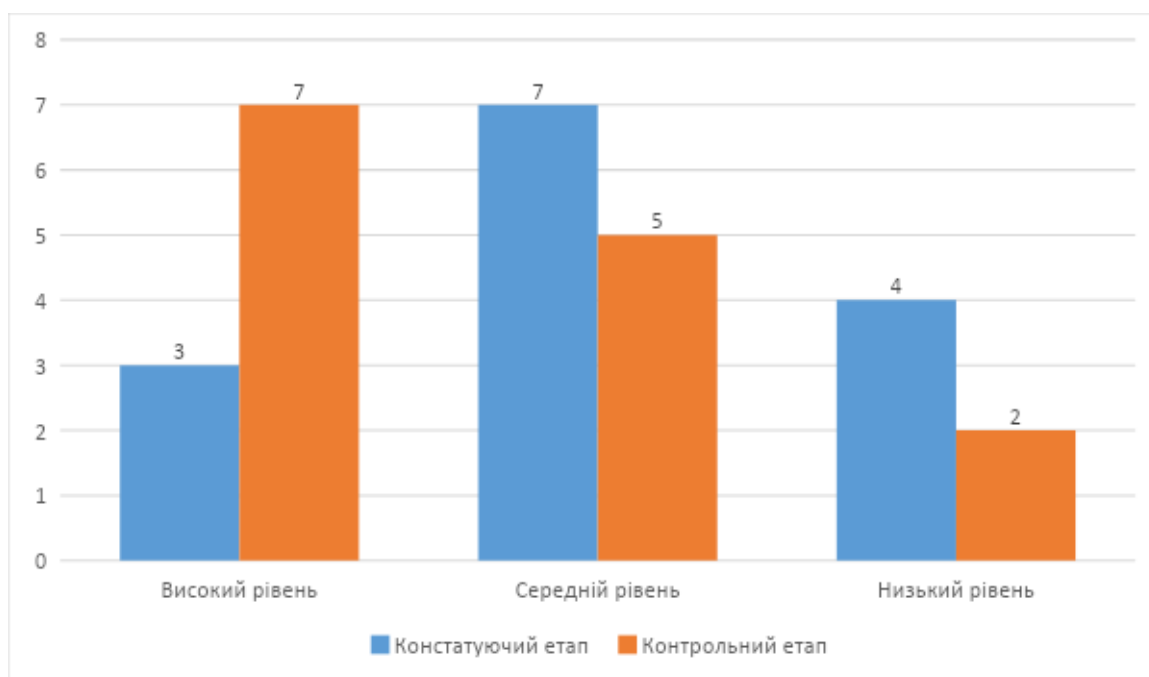

Рис. 2.6. Динаміка зміни рівня розвитку пізнавального інтересу за методикою «Пізнавальна самостійність молодшого школяра» А.А. Горчинської

Для визначення рівня сформованості навчальної мотивації було запропоновано опитувальник на визначення та виявлення пізнавальних мотивів.

Мета анкети полягала в тому, щоб виявити рівень розвитку мотивації до змісту, процесу навчальної діяльності або позначки. За тим, які відповіді обирав учень, можна судити про пізнавальну чи соціальну мотивацію до навчальної діяльності.

Таким чином, проаналізувавши дані, отримані в результаті проведення повторних діагностик «Пізнавальна активність молодших школярів» і «Пізнавальна самостійність молодших школярів» можна визначити: який рівень розвитку пізнавального інтересу в учнів 3А класу. Кількісні дані наведені в рисунку 2.7.

Виходячи з результатів дослідження, можна говорити про ефективність проведеної роботи з розвитку пізнавального інтересу у молодших школярів засобами позаурочної діяльності.

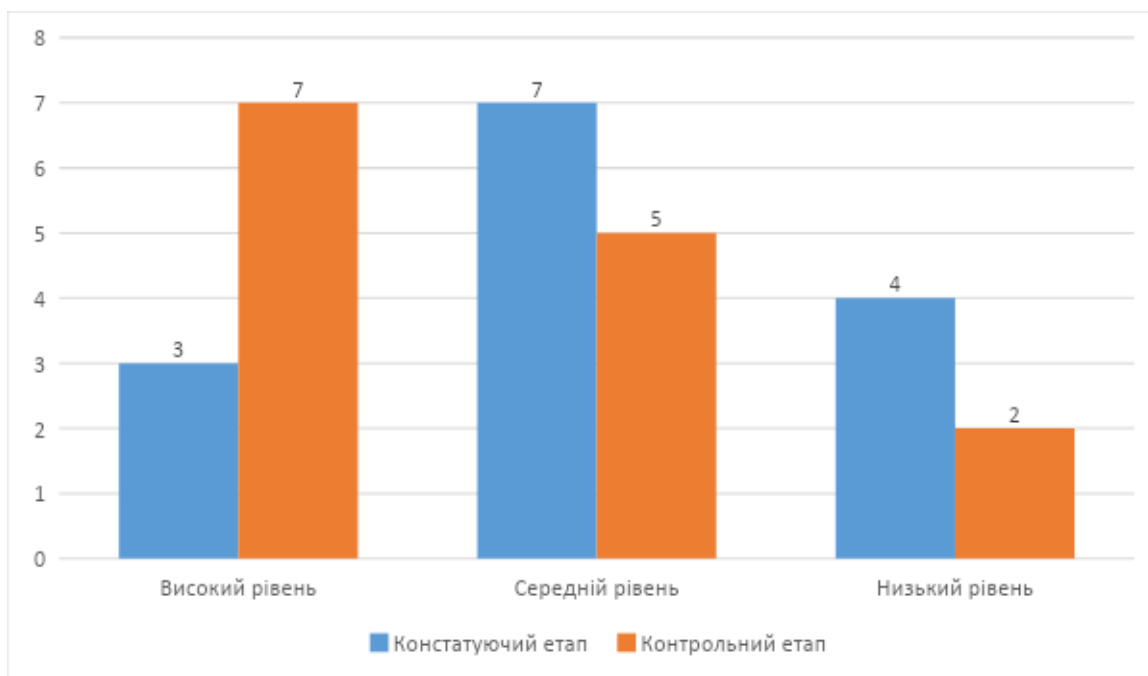

Рис. 2.7. Результати рівня сформованості пізнавального інтересу в учнів 3 А класу

Таким чином, після підбиття результатів проведеного експериментального дослідження можна зробити висновок, що після проходження програми рівень сформованості пізнавального інтересу підвищився. Застосування проєктної діяльності в позаурочній діяльності підвищує рівень розвитку пізнавального інтересу в молодших школярів.

Висновки до розділу 2

У розділі 2 ми розглянули питання розвитку пізнавального інтересу в молодших школярів засобами позаурочної діяльності. На основі аналізу наукової літератури було визначено, що пізнавальний інтерес є важливою складовою особистості, яка сприяє успішному навчанню, творчому розвитку та самореалізації.

За підсумками констатуючого етапу експериментального дослідження було виявлено, що у більшості учнів 3-го класу початкової школи спостерігається початковий рівень сформованості пізнавального інтересу. Це проявляється в тому, що учні не проявляють ініціативи в навчанні, не виявляють інтересу до нових знань, не вміють самостійно працювати, не можуть ставити запитання і знаходити на них відповіді.

На основі отриманих даних було розроблено програму з розвитку пізнавального інтересу в молодших школярів засобами позаурочної діяльності. Програма спрямована на формування таких компонентів пізнавального інтересу, як емоційний, інтелектуальний і творчий.

У процесі реалізації програми використовувалися такі методи і прийоми, як:

- бесіди-роздуми, які дозволяють формувати у дітей позитивне ставлення до знань, розвивати навички критичного мислення та вміння висловлювати власні думки;
- ігри, які сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку їх творчих здібностей і вмінню працювати в команді;
- дослідницька робота, яка допомагає учням набути досвіду самостійного пізнання світу;
- проектна діяльність, яка дозволяє учням реалізувати свої творчі ідеї та вміння працювати в групі.

Використання цих методів і прийомів дозволило активізувати пізнавальну діяльність учнів, розвинути у них інтерес до навчання, навчити їх самостійно працювати, ставити запитання і знаходити на них відповіді.

Аналіз результатів контрольного етапу експериментального дослідження показав, що учні, які брали участь у позаурочній діяльності за програмою

«Розвиток пізнавальних здібностей «Ерудит»,» досягли значного прогресу у розвитку пізнавального інтересу.

Так, у них підвищився рівень пізнавальної активності, вони стали більш ініціативними в навчанні, проявляють інтерес до нових знань, вміють самостійно працювати, ставити запитання і знаходити на них відповіді.

Отже, гіпотеза дослідження, що позаурочна діяльність є ефективним засобом розвитку пізнавального інтересу у молодших школярів, підтвердилася.

Ось деякі рекомендації щодо використання програми з розвитку пізнавального інтересу в молодших школярів засобами позаурочної діяльності:

- Програма може бути використана в роботі з учнями початкової школи різних типів і рівнів.
- Програма може бути адаптована для використання в умовах конкретного навчального закладу.
- При реалізації програми необхідно враховувати індивідуальні особливості учнів.

Програма з розвитку пізнавального інтересу в молодших школярів засобами позаурочної діяльності може бути використана для підвищення ефективності навчально-виховного процесу в початковій школі.

ВИСНОВКИ

У сучасних школах зростаюча потреба розвитку пізнавального інтересу на початковому етапі навчання не отримує достатнього задоволення, бо в педагогічній практиці досі спостерігається переважання прямого педагогічного впливу, що не дозволяє повною мірою інтенсифікувати процеси саморозвитку дітей. Недостатній ступінь оволодіння базовими знаннями, уміннями та навичками (основи функціональної грамотності) ускладнює перехід пізнавального інтересу молодших школярів з рівня потреби у враженнях на рівень стійкого прагнення до пізнання, який характеризується творчо-продуктивною діяльністю. Усе це призводить до гальмування загального розвитку особистості.

Проведене дослідження дало змогу вивчити проблему розвитку пізнавального інтересу з різних боків. Педагогічна теорія і практика має значну кількість напрацювань з даної проблеми, які розкривають численні підходи до її розв'язання. Враховуючи досвід попередніх дослідників і, адаптуючи його до сучасних умов навчання, ми теоретично обґрунтували й експериментально перевірили свій підхід до розв'язання проблеми розвитку пізнавального інтересу молодших школярів у позаурочній діяльності.

Одним із важливих напрямів у розв'язанні проблеми розвитку пізнавального інтересу у позаурочній діяльності вважаємо створення на початковому ступені навчання педагогічних умов для ефективного розвитку його показників: пізнавальна самостійність, пізнавальна активність і навченість. Розвиток повинен мати багаторівневий характер і здійснюватися в контексті особистісно-орієнтованого навчання з поступовим збільшенням частки опосередкованого педагогічного впливу.

У початковій школі вкрай важливо грамотно організувати роботу з формування та розвитку пізнавального інтересу, оскільки саме в цьому віковому періоді формуються перші навички навчальної діяльності.

Велика роль у формуванні пізнавального інтересу належить вчителю. Саме від того, яким чином буде побудовано навчальну діяльність, залежить успіх розвитку пізнавального інтересу.

Позаурочна діяльність має великий потенціал у сфері формування пізнавального інтересу в дітей молодшого шкільного віку, оскільки вирізняється максимальною включеністю дітей, що дає змогу домогтися більшої зацікавленості.

У практичній частині дослідження подано опис результатів експериментальної роботи з формування пізнавальних інтересів.

Аналіз результатів діагностики сформованості пізнавального інтересу в учнів 3 А класу показав, що високий рівень сформованості пізнавального інтересу мають вкрай мало учнів, більшість характеризуються наявністю середнього та низького рівня сформованості пізнавального інтересу. Ба більше, відзначається зниження зацікавленості учнів у шкільному навчанні. Крім того, у ході експериментальної роботи зіткнулися з низкою проблем:

- низький рівень самостійності учнів у навчальному процесі;
- невміння дотримуватися прочитаної інструкції, яскраво виражене в нездатності уважно прочитати текст і визначити послідовність дій, а також виконати роботу від початку до кінця відповідно до завдання;
- розрив між пошуковою, дослідницькою діяльністю учнів і практичними вправами, під час яких відпрацьовуються навички;
- відсутність навичок перенесення знань з однієї освітньої галузі в іншу, з навчальної ситуації – у життєву.

Багато з цих проблем є наслідком низького рівня сформованості пізнавального інтересу молодших школярів, і, як результат, відсутністю мотивації до навчання. Усе це свідчить про необхідність організації роботи з розвитку пізнавального інтересу в молодших школярів засобами проєктної діяльності, яка є одним із видів позаурочної діяльності.

Зазначено, що спільно з учнями було обрано спрямованість проєктних робіт у межах реалізованої програми, яка включала такі теми: «Розкажи про себе», «Я і моя родина», «Місто, моє рідне місто», «Смішне ім'я у квітки», «Нове життя старого велосипедного колеса». За кожною з тем було реалізовано окремий проєкт. Учні брали активну участь і демонстрували велику зацікавленість.

Аналіз результатів дозволив говорити про ефективність проведеної роботи з розвитку пізнавального інтересу в молодших школярів засобами позаурочної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базильчук Л.В. Підготовка майбутніх учителів до організації позакласної роботи в загальноосвітніх школах / Леонід Володимирович Базильчук. – Умань: ВПЦ «Візаві», 2014. 287 с.
2. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. К. : Віпол, 2008. 200 с.
3. Бібік Н. М. Пізнавальний інтерес як умова суб'єктності навчання молодших школярів / Н. М. Бібік // Педагогічний дискурс. 2011. Вип. 10. С. 53–56.
4. Білоус О.В. Вікова психологія: Навч. посіб. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2015. – 108 с.
5. Бойко Н.О. Дидактичні умови формування пізнавального інтересу у школярів : Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Х., 1999. 21 с.
6. Брижак Н.Ю. Шляхи формування пізнавальних інтересів у навчальній діяльності молодших школярів / Н. Ю. Брижак // Науковий вісник Чернівецького нац. ун-ту. Серія : Педагогіка та психологія. – Вип. 760. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. С.10-16.
7. Вікова і педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Волинська, З.В. Огороднійчук. – К.: Каравела, 2008. 400 с
8. Вишневецька Л. В. Пізнавальний інтерес – основна рушійна сила якісного навчання, дослідження ефективності його формування // Природничий альманах (біологічні науки) 2018. №3. 24 с.
9. Вишковський І. Гра як метод активізації пізнавальної діяльності. Психолог, 2004. 114 с.
10. Войлакова І. І. Засоби формування пізнавального інтересу в учнів початкової школи, кваліфікаційна робота; Херсонський державний університет, Педагогічний факультет, Кафедра теорії та методики дошкільної та початкової освіти. Херсон : ХДУ, 2020. 53 с.
11. Гавриш Р. М. Розвиток пізнавального інтересу як засіб формування особистості молодшого школяра. Розкажіть онуку, 2010. № 10, С.6–13.

12. Гнетецька О. Пізнавальний інтерес як критерій розвитку дослідницьких здібностей дітей старшого дошкільного віку // Вісник Інституту розвитку дитини. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія 2013. №29. С. 135-139.
13. Гончаренко, С. В., Заступ, Н. А. Мотивація до навчання як запорука ефективного навчального процесу. Актуальні проблеми освіти і науки: досвід та сучасні технології, 2020. С. 166-168.
14. Демченко Я. М. Засоби формування мотивації навчання молодших школярів, Педагогіка та психологія, Харків: Щедра садиба плюс, 2015. С. 14–24.
15. Дубасенюк О. Позакласна робота в системі освіти України. Наукові записки. Сер. Педагогічні науки. 2016. Вип. 138. С. 36-43.
16. Житник Б. О. Методи навчання та активізації пізнавальної діяльності учнів / Б. О. Житник // Управління школою 2005. №15. С. 9 -28
17. Жоржик О. Формування пізнавальної активності учнів у процесі спільної ігрової діяльності. Рідна школа. 2000. № 1. С. 27 – 28.
18. Заїка В. А. Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів засобами інтерактивних технологій, 2020
19. Ілляш С. Педагогічні умови формування пізнавального інтересу до навчання в учнів початкових класів. Молодь і ринок, 2012. №6. С. 81-84.
20. Кікоть О. Мотивація пізнавальної діяльності молодших школярів, Початкова освіта, 2015. № 20. С. 9–19.
21. Козлова Т.В. Організація позакласної роботи в школі: теорія і методика. Харків: Веста, 2019. 224 с.
22. Колядинська А. І. Формування пізнавального інтересу в учнів молодшого шкільного віку у позакласній роботі. Чернівці. 2021. 89 с.
23. Костриця В.В. Взаємозв'язок пізнавальних інтересів з успішною навчальною діяльністю молодших школярів. Житомир. 2009. 28 с.
24. Кульчицька А. Пізнавальний інтерес у світлі інформаційної теорії емоцій. // Пізнавальний інтерес у світлі інформаційної теорії емоцій, 2014. №5. С. 24-28

25. Литвинчук І.В. Розвиток пізнавальних здібностей у молодших школярів / І. В. Литвинчук // Психологічна газета 2001. №7. с. 3 – 15
26. Лобач О.О., Гуда І.О. Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів засобами усної народної творчості на уроках музики: Методичні рекомендації з курсу „Методика музичного виховання школярів” для студентів психологопедагогічного факультету зі спеціальності 7.010103 “Педагогіка і методика середньої освіти. Музика” / О.О. Лобач, І.О. Гуда. – Полтава: ПДПУ імені В.Г. Короленка, 2006. 68 с.
27. Локшина О.І., Ларіна Т.О., Городецький В.О. Педагогіка позакласної роботи. Київ: Педагогічна думка, 2019. 472 с.
28. Мариніна І. В., Гудовсек О. А. Особливості мотивації навчання молодших школярів. Актуальні проблеми педагогіки вищої школи в контекст і підготовки педагогів початкової ланки освіти, 2016. С.193-195.
29. Мельничук О.М., Турко І.С., Кушнір О.В. Педагогіка позакласної роботи: теорія і практика. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2017. 416 с.
30. Назарець Л. М. Пізнавальний інтерес у контексті мотивації навчально-пізнавальної діяльності / Л. М. Назарець // Наукові записи. – Острог, 2003. Вип. 4. С. 81–91.
31. Новик І.М. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних пізнавальних інтересів молодших школярів : Дисертація / І.М. Новик. – Київ, 2016. 318 с.
32. Олександров Д. В. Поняття «інтерес» у сучасній західній соціології / Д. В. Олександров // Соціологічні дослідження, 2014. № 8. С. 57–66
33. Олесь Н. М., М. О. Моклюк. Пізнавальний інтерес, його структура та класифікація // Сучасні досягнення вітчизняних вчених у галузі педагогічних та психологічних наук. 2020. 82. с
34. Пашко Н. Формування пізнавального інтересу молодших школярів у процесі навчання як психолого-педагогічна проблема. Редакційна колегія, 2019. 214 с

35. Пучков І. Виховання пізнавальних інтересів молодших школярів засобами нових інформаційних технологій. Молодь і ринок. 2015. № 6 (125). С. 63 – 67.
36. Савлучинська Л.Г., Філь І.В. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів / Л.Г. Савлучинська, І.В. Філь // "Наука і освіта". 2013. №6. С. 176–178.
37. Сапунова Л.А. Розвиток пізнавальної активності учнів початкових класів у навчальному процесі / Л.А. Сапунова // Таврійський вісник освіти. 2013. № 1(41). С. 205–210.
38. Сільвейстр А. М., Коломієць К. О. Особливості розвитку пізнавального інтересу молодших школярів, 2019
39. Сидорець І.В. Шляхи розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів у навчальному процесі початкової школи // Наукові записки : Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інститут педагогіки, психології та мистецтв.- Вип.7: У 2-ох част. – Ч.1. – Вінниця, ВДПУ ім..М.Коцюбинського, 2010. С.65-68.
40. Стельмах К. Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів на уроках української мови. секція 1. педагогіка творчості: філософський, психологічний контекст, 2009. 356.
41. Степура О.А., Любарець І.В., Слободяник І.М. Інноваційні технології в позакласній роботі. Київ: Педагогічна думка, 2016. 256 с.
42. Суржан Н. В. Формування в першокласників стійкого інтересу до уроків письма. Теорія та методика навчання та виховання, 2011. №29. С.179-185.
43. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський К.: Рад. школа, 1973. 288 с.
44. Танасюк В. О. Пізнавальний інтерес як найцінніший мотив навчальної діяльності молодших школярів на уроках рідної мови, 2018. С.245- 248
45. Терлецька Л. П. Пізнавальний інтерес як вирішальний чинник діяльнісної активізації учнів // Наукові записки Національного педагогічного університету ім. МП Драгоманова. 2013. №111. С. 172-178.

- 46.Форостюк Т.В. Розвиток пізнаваної активності молодших школярів на уроках української мови засобами проблемних завдань і дидактичної гри / Т.В. Форостюк // «Молодий вчений». 2017. № 4(44). С. 474–478
- 47.Форостюк Т. Наступність і перспективність у використанні гри як засобу формування інтересу дитини до навчальної діяльності / Тетяна Форостюк // Гуманітарний вісник. – Переяслав-Хмельницький, 2008. Вип. 14. С. 251–254.
- 48.Шумигай С. Г. Історія науки у позакласній роботі / Світлана Григорівна Шумигай // Математика в сучасній школі. 2012. № 9. С. 34– 42.
- 49.Шустваль С. М. Пізнавальний інтерес як мотив навчальної діяльності / С. М. Шустваль // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. – Запоріжжя, 2007. Вип. 41. С. 379–383.

ДОДАТКИ

Додаток А

Календарно-тематичне планування 3 клас

Тема	Форми організації позаурочної діяльності	Зміст програми	Формовані пізнавальні вміння
Слово про Батьківщину	Бесіда-роздум на тему «Якщо б не було Батьківщини?»	Уточнити уявлення дітей про школу та значення навчання в ній; створити позитивний емоційний настрій на процес навчання, повідомити правила поведінки в школі	Розвиток допитливості, ініціативи в навчанні та пізнавальної активності, вміння ставити запитання і знаходити відповіді.
У колі сім'ї	Ігри міні проект	Підготувати цікавий матеріал про себе, свою сім'ю та свої захоплення	Планування своїх дій під керівництвом учителя
Продовжуємо розмову про сім'ю	Ігри. Загадки - з - толку - збивалки про	Познайомити учнів з криптограмою, вчити читати криптограми;	Залучення до дослідницької та проектної роботи.

	школу. Криптограма.	вчити відновлювати загадки	Уміння робити висновки та узагальнення
Всі ми люди різні	Ігри та завдання на кмітливість	Розширювати уявлення дітей про овочі, вчити розподіляти їх за групами, систематизувати знання учнів про користь овочів (вітамінів)	Залучення до дослідницької та проектної роботи. Уміння робити висновки та узагальнення
В космічно му просторі	Відомості про планети	Познайомити з ознаками казок. Керувати ігровою та практичною діяльністю учнів	Планування своїх дій під керівництвом учителя
Дідусь- борович ок	Бесіда-роздум	Дати дітям уявлення про уяву та її значення в житті людини. Познайомити та проаналізувати оповідання Л. Камінського «Велетні чи ліліпути?»; учити знаходити помилки в	Залучення до дослідницької та проектної роботи. Уміння робити висновки та узагальнення

		цитатах із віршів; ставити запитання	
Продовж уємо оглядати володінн я дідуся- боровичк а	Науковий клуб школярів «Ми і навколишній світ»	Розширювати знання дітей про представників морської фауни, (підібрати відповідний матеріал), керувати ігровою та пошуковою діяльністю	Уміння ставити запитання і знаходити відповіді
Кіт у мішку	Рольові ігри	Познайомити учнів зі значенням фразеологізму «бити байдики»	Розвиток допитливості, ініціативи в навчанні та пізнавальної активності
Поговор имо про поведінк у	Науковий клуб школярів	Познайомити зі значенням слова «асорті». Розширити знання дітей про тварин, розвивати нестандартне мислення.	Розвиток пізнавальної активності, вміння ставити запитання і знаходити відповіді

Літературна вгадайка	Інтелектуальні ігри	Дати відомості про походження фарб, уточнити уявлення про жанри живопису	Розвиток допитливості, ініціативи в навчанні
Бережи здоров'я	Дослідницька робота	Дати поняття легенди, познайомити учнів з легендами	Планування своїх дій під керівництвом учителя
Про воду	Інтелектуальні ігри	Загадувати загадки-з-толку збивалки, керувати ігровою та пошуковою діяльністю учнів	Розвиток допитливості, ініціативи в навчанні та пізнавальної активності. Планування своїх дій під керівництвом учителя
Поспішаємо на допомогу Кузі	Дослідницька робота	Розширити знання дітей про зірки, планети сонячної системи. Дати уявлення учням про метеорити, провести гру «Поплескаємо-потопаємо»	Розвиток уміння ставити питання і знаходити відповіді

<p>Поетична карусель</p>	<p>Інформаційно - розважальне свято «Як зустрічають Новий рік люди усіх земних широт»</p>	<p>Познайомити дітей із традиціями святкування Нового року в різних країнах</p>	<p>Розвиток допитливості, ініціативи в навчанні та пізнавальної активності, вміння ставити запитання і знаходити відповіді</p>
<p>Арт-студія</p>	<p>Рольові ігри</p>	<p>Підготувати рольові ігри та інсценізації творів</p>	<p>Розвиток допитливості, ініціативи в навчанні та пізнавальної активності, вміння ставити запитання і знаходити відповіді</p>
<p>Зима в загадках</p>	<p>Ігри та завдання на кмітливість</p>	<p>Познайомити учнів зі значенням фразеологізму «засукати рукава», підібрати ігри на розвиток уваги,</p>	<p>Розвиток допитливості, ініціативи в навчанні</p>

		логічного мислення, фонематичного слуху	
Подарунки Діда Мороза	Інтелектуальні ігри	Підготувати цікаві ігри та завдання на розвиток уваги, мислення, уяви та зорової пам'яті, вчити шукати закономірності та розв'язувати завдання на розвиток логіки	Розвиток допитливості, ініціативи в навчанні та пізнавальної активності, вміння ставити запитання і знаходити відповіді
Що ми знаємо про дерева	Логічні ігри	Закріпити наявні в дітей знання про геометричні фігури. Дати поняття «симетрія», «вісь симетрії». Підібрати завдання на розвиток уваги, мислення, уяву	Розвиток допитливості, ініціативи в навчанні
Приказка - квіточка, прислів'я - ягідка	Цікаві завдання	Підготувати та провести бесіду про жанрові особливості казки та види казок. Познайомити зі змістом популярних казок через читання	Розвиток допитливості, ініціативи в навчанні та пізнавальної активності, вміння ставити

		листів від казкових героїв, загадування загадок і ребусів	запитання і знаходити відповіді. Планування своїх дій під керівництвом учителя
«Ріпка» на новий лад	Бесіда-роздум про чесність	Довести до свідомості дітей думку про перевагу правди над брехнею, підготувати завдання на розвиток почуття рими та артистичних здібностей	Планування своїх дій під керівництвом учителя
Цікаві факти з життя тварин	Рольові ігри	Познайомити дітей із поняттям «настрій», з деякими способами корекції свого настрою. Дати поняття «компліменту»	Розвиток допитливості, ініціативи в навчанні та пізнавальної активності, вміння ставити запитання і знаходити відповіді

Школа мистецтв	Створення колективного колажу	Продовжити знайомство зі способами стримування негативних емоцій, проводити тренінги	Розвиток допитливості, ініціативи в навчанні та пізнавальної активності, вміння ставити запитання і знаходити відповіді
Поспішаємо в школу мистецтв	Міні-проекти	Підготувати цікавий матеріал про тварин на розвиток просторової орієнтації та конструкторських здібностей. Познайомити з родинами тварин	Розвиток допитливості, ініціативи в навчанні та пізнавальної активності, вміння ставити запитання і знаходити відповіді
Ляльки в нашому житті	Міні-проекти	Підготувати цікавий матеріал про тварин	Розвиток допитливості, ініціативи в навчанні та пізнавальної активності, вміння ставити

			запитання і знаходити відповіді
Золотий дощ	Цікаві завдання та ігри	Познайомити учнів зі значенням фразеологізму «п'яте колесо у возі». Підготувати цікаві ігри та завдання і вчити шукати закономірності та розв'язувати завдання на розвиток логіки	Розвиток допитливості, ініціативи в навчанні та пізнавальної активності, вміння ставити запитання і знаходити відповіді
Стрічка цікавих завдань	Цікаві завдання та ігри за казками	Познайомити зі змістом арабської казки «Чарівна коробочка», підготувати запитання за змістом казки. Керувати діяльністю учнів	Розвиток допитливості, ініціативи в навчанні та пізнавальної активності, вміння ставити запитання і знаходити відповіді
Клуб любителів	Міні-проекти	Уточнити уявлення дітей про водні судна. Повідомити цікаві відомості про водні	Уміння ставити запитання і знаходити відповіді.

українсь кої мови		судна. Підготувати завдання на розвиток зорової та слухової пам'яті, уяви	Планування своїх дій під керівництвом учителя
У царстві лісовика	Ігри зі словами	Познайомити учнів зі значенням фразеологізму «китайська грамота». Учити правильно використовувати фразеологізми в мовленні. Підібрати завдання на розвиток уваги, пам'яті, нестандартного мислення, конструкторських здібностей	Розвиток допитливості, ініціативи в навчанні та пізнавальної активності
Геометр ичний калейдос коп	Математичні ігри	Ставити запитання-жарти для розминки, проводити практичну роботу з розрізання квадрата на 4 рівні частини та складання з частин 2-х квадратів. Керувати діяльністю учнів	Уміння ставити запитання і знаходити відповіді. Планування своїх дій під керівництвом учителя

Магазин головоло мок	Ігри, вікторини та завдання на кмітливість	Формувати вміння впізнавати казки за уривками з них, розрізняти героїв його казок. Підбір казкових завдань і керівництво діяльністю учнів	Планування своїх дій під керівництвом учителя
Магазин головоло мок	Різноманітніст ь ігор на основі загадок	Дати поняття акростиха. Підібрати завдання на розвиток нестандартного мислення, конструкторських здібностей, рефлексії	Розвиток допитливості, ініціативи в навчанні та пізнавальної активності, вміння ставити запитання і знаходити відповіді
Магазин головоло мок	Інтелектуальні і логічні ігри	Підібрати завдання на розвиток уваги, уяви, мовлення, пам'яті, нестандартного мислення, конструкторських здібностей, рефлексії	Планування своїх дій під керівництвом учителя

Додаток Б**Методика «Пізнавальна активність молодшого школяра» А.А.
Горчинської**

Мета: оцінити ступінь вираженості пізнавальної активності молодших школярів.

Форма: індивідуальне анкетування дитини

Методика проводиться у формі анкетування

Опис завдання: було взято бланк із п'ятьма запитаннями, що мають можливі варіанти відповідей. Молодшим школярам було роздано бланки стандартизованої анкети, і було запропоновано вибрати з пред'явлених можливих варіантів відповідей якийсь один.

Матеріал: бланк відповідей, анкета.

Анкета

1. Чи подобається тобі виконувати творчі завдання?

а) так; б) іноді; в) ні.

2. Що тобі подобається, коли поставлено запитання на кмітливість?

а) помучитися, але самому знайти відповідь; б) коли як;

в) отримати готову відповідь від інших.

3 Чи багато ти читаєш додаткової літератури?

а) постійно багато; б) іноді багато, іноді нічого не читаю;

в) читаю мало.

4. Що ти робиш, якщо під час вивчення якоїсь теми в тебе виникли запитання?

а) завжди знаходжу на них відповідь; б) іноді знаходжу на них відповідь;

в) не звертаю на них уваги.

5. Що ти робиш, коли дізнаєшся на уроці щось нове?

а) прагнеш із ким-небудь поділитися (з близькими, друзями);

б) іноді тобі хочеться поділитися цим із ким-небудь;

в) ти не станеш про це розповідати.

Критерії оцінювання:

Якщо учень відповів від 3 до 5 запитань буквою «а», це свідчило про високий рівень пізнавальної активності.

Якщо учень відповів від 3 до 5 запитань літерою «б» – це свідчило про середній рівень пізнавальної активності.

Якщо школяр відповів від 3 до 5 запитань літерою «в» – це свідчило про низький рівень пізнавальної активності.

Додаток В**Методика «Пізнавальна самостійність молодшого школяра» А.А.
Горчинської**

Мета: виявити ступінь вираженості пізнавальної самостійності молодших школярів.

Форма (ситуація оцінювання): індивідуальне анкетування дитини.

Методика проводиться у формі анкетування

Опис завдання: Для проведення даної методики була підготовлено анкету з 5 запитаннями, що мають такі варіанти відповідей: а) так, б) іноді, в) ні. Кожному школяреві було роздано анкету, і було запропоновано вибрати одну з відповідей, з якою він згоден.

Матеріал: бланк відповідей, анкета.

Анкета

1) Чи прагнеш ти самостійно виконувати домашнє завдання?

А) так Б) іноді В) ні

2) Чи прагнеш ти самостійно знайти додатковий матеріал за темою уроку?

А) так Б) іноді В) ні

3) Чи самостійно ти, без нагадувань, сідаєш за виконання домашнього завдання?

А) так Б) іноді В) ні

4) Чи вмієш ти висловлювати свою думку і відстоювати свою точку зору?

А) так Б) іноді В) ні

5) Чи прагнеш ти самостійно розширювати свої знання, якщо тема тебе зацікавила?

А) так Б) іноді В) ні

Критерії оцінювання:

Якщо школяр відповів від 3 до 5 запитань буквою «а» – це свідчило про високий рівень пізнавальної самостійності.

Якщо школяр відповів від 3 до 5 запитань літерою «б» – це свідчило про середній рівень пізнавальної самостійності.

Якщо школяр відповів від 3 до 5 запитань літерою «в» – це говорило про низький рівень пізнавальної самостійності.

Додаток Г**Методика Г.І. Щукіної «Методика з конвертами»**

Мета: виявити рівень пізнавального інтересу молодших школярів через навчальну діяльність.

Форма: індивідуальне.

Методика проводиться у формі бесіди, інтерв'ю, відповіді дітей.

Опис завдання: дана методика проводилася з кожним учнем індивідуально. Ця методика поєднувалася зі спостереженням, інтерв'ю та відповідями школяра. Учні на вибір було видано 5 конвертів, кожен конверт певного кольору і напрямку діяльності. У кожному конверті було по 3 запитання, учню пропонувалося вибрати будь-яке запитання, на яке він хоче відповісти. Вибір першого запитання оцінювався високим рівнем, оскільки вимагав від школяра грамотної, розважливої, поширеної, чіткої відповіді. Відповідь на друге запитання оцінювали середнім рівнем, від школяра також вимагали грамотної та чіткої відповіді, але запитання містило одне конкретне запитання, на яке можна було відповісти, не розмірковуючи, а одразу назвати конкретну відповідь. Третє запитання оцінювалося низьким рівнем, оскільки відповідь на це запитання не вимагала від школяра особливих зусиль і знань.

Матеріал: конверти із запитаннями.

Учнім було запропоновано конверти із запитаннями конкретної спрямованості:

1 конверт «Ця дивовижна природа»

Спрямованість: пізнавальні та виховні справи.

Запитання:

- 1) Які речовини входять до складу повітря?
- 2) Як потрібно берегти воду?
- 3) Якими властивостями володіє вода?

2 конверт «Ми і наше здоров'я».

Спрямованість: морально-трудова проблематика.

Питання:

1) Чому ти вибрав цей конверт? Чи можна сказати, що людина є частиною природи? Чому?

- 2) Наведи приклади прислів'їв про здоров'я.
- 3) Що потрібно робити для збереження здоров'я?

3 конверт «Наша безпека».

Спрямованість: естетичні та виховні справи.

Питання:

- 1) Які шкідливі звички гублять людину?
- 2) Як діяти в разі аварії водопроводу?
- 3) Яким має бути сучасний пішохід?

4 конверт «Чого вчить економіка».

Спрямованість: економічні та виховні справи.

Запитання:

1) Для чого потрібна економіка? Які галузі економіки ви знаєте?

2) Звідки береться сімейний бюджет?

3) Що таке податок?

5 конверт «Порожній».

Спрямованість: відсутність інтересу до будь-якої діяльності.

У цьому конверті були відсутні запитання.

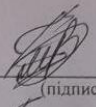
Критерії оцінювання:

Вибір першого запитання оцінювався високим рівнем, оскільки вимагав від школяра грамотної, розважливої, поширеної, чіткої відповіді.

Відповідь на друге запитання оцінювалася середнім рівнем, від школяра також була потрібна грамотна і чітка відповідь, але запитання містило одне конкретне запитання, на яке можна було відповісти, не розмірковуючи, а одразу назвати конкретну відповідь.

Третє запитання оцінювали низьким рівнем, оскільки відповідь на це запитання не вимагала від школяра особливих зусиль і знань.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ (підпис) *Сігек М.В.*